МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНИХ НАУК
НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО МОЛОДИХ ВЧЕНИХ, АСПІРАНТІВ, СТУДЕНТІВ ІДГУ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ФІЛОЛОГІЇ

**Матеріали Всеукраїнської студентської
науково-практичної конференції
(м. Ізмаїл, 21 лютого 2019 р.)**

ІЗМАЇЛ – 2019

Актуальні проблеми сучасної філології // Матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (м. Ізмаїл, 21 лютого 2019 р.). – Ізмаїл : РВВ ІДГУ, 2019. – 96 с.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:
Я.В. Кічук,
доктор педагогічних наук, професор, ректор Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:
Л.Ф. Циганенко – д.і.н., професор;
Л.В. Чорна – к.і.н., доцент;
А.О. Колесников – д.філол.н., професор;
М.С. Делюсто – к.філол.н., доцент;
Г.І. Градинар – завідувач редакційно-видавничого відділу

Члени оргкомітету конференції:
Л.В. Чорна,
А.О. Колесников,
М.С. Делюсто,
Г.І. Градинар.

Упорядники збірника:
М.С. Делюсто,
Г.І. Градинар.

© ІДГУ, 2019
© Автори

Зміст

Баранова М. Роль власних імен у розкритті характерів персонажів в романах Дж. Роулінг…….. 4
Воробйов Я. Вербалізація концепту «простір» у художному світі фантастики…….. 9
Генова О. Синтаксичні конструкції в школі та виші……. 14
Гулакова Г. Єднальні складносурядні речення у творчості В. Шевчука 18
Дакі К. Реалізація компетентнісного підходу у навчально-пізнавальній діяльності учнів 6 клас…….. 21
Дімітрова С. «Глокая куздра…» Л. В. Щерби та «Пуськи бяті» Л. Петрушевської як лінгвістичні загадки *(рос.)*……. 25
Дундукова Н. Компетентнісний підхід на уроках літератури в умовах профільного навчання…….. 29
Заболена М. Усечение в рамках языковой игры (на матеріалі вірша Б. Басина «Счастливчик») *(рос.)*…….…….. 35
Карпова Ю. Міфологічний простір поезії Василя Герасим'юка…… 39
Кравченко Н. Вивчення стилістичних можливостей лексики та фразеології в профільній школі…… 43
Легкоход О. Міфологема місяця у творчості Тараса Шевченка……. 48
Маслова Г. Говірка села Стара Некрасівка Ізмаїльського району Одеської області в діалектному оточенні…….…… 53
Муту О. Добро та зло в лексиці і граматиці російської мови…….. 57
Попова І. Радянська поетична ленініана як ідеологічний проект……. 61
Прокоф'єва Р. Говірка с. Михайлівка Саратського району Одеської області в діалектному оточенні…… 67
Титаренко Л. Найменування осіб у соціолекті кей-поперів……. 71
Серт Х. Чи красивий чорт або амбівалентність бестіарій *(рос.)*…… 77
Шевченко І. Зі спостережень над лексикою поховального обряду в східнополіських говірках…….. 82
Чорна Т. Реалізація інтегрованого підходу під час вивчення пісенної лірики А. Малишка……. 86
Ященко М. Зимова календарна обрядовість молдован українського Подунав'я (за матеріалами села Утконосівка Одеської області)……. 92

РОЛЬ ВЛАСНИХ ІМЕН У РОЗКРИТТІ ХАРАКТЕРІВ ПЕРСОНАЖІВ В РОМАНАХ ДЖ. РОУЛІНГ

Марія Баранова

магістрантка факультету іноземних мов

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Науковий керівник – проф. Шевчук Т.С.

Власне ім'я в лексико-семантичній системі мови займають особливе місце. Віддавна людей, як і предмети, могли іменувати, нарікати, називати, прозивати. Таким чином, саме поняття «ім'я» має багату синонімічну заміну. Вже в давньогрецькій мові визначився розподіл номінацій на власні імена, назви і нарікання. Значення і сутність власних імен сьогодні вивчає наука ономастика. Особливу увагу слід звернути на оніми, що функціонують в художньому тексті, оскільки у тексті слова співвіднесені з реальною і зображуваною дійсністю. Також власні імена є важливим компонентом у системі засобів художньої виразності.

Нерозривно пов'язане ім'я і літературний герой, якому воно належить. Кожен автор розкриває образи героїв по-своєму. І в деяких творах саме імена допомагають краще розкрити задум автора. Створюючи текст, автор дає героям імена, що відображають їх сутність. Таким чином, ім'я літературного героя – це не просто ім'я, а носій інформації. Саме через ім'я герой реалізується, може більш повно розкритися читачеві.

Розглянемо роль власних імен у відтворенні характеру персонажу на прикладі творів Дж. Роулінг «Гаррі Поттер і філософський камінь», «Гаррі Поттер і таємна кімната». Світ власних імен письменниці, фантастично багатий, різноманітний, повний несподіванок для читача, залишається практично невивченим.

Твори про Гаррі Поттера належать до жанру фентезі, тому письменник має більшу свободу вибору засобів для вибору власних назв, маючи можливість використовувати прийоми, неприпустимі в реалістичному творі. Слідом за Ю.О. Карпенко ми розглянемо ономастикон романів з точки зору двох площин: реальної і вигаданої. Реальні імена – це оніми, характерні для звичайних людей того чи іншого часу і простору. Вигадані або фантастичні імена створюються уявою

автора.

Літературні антропоніми, що функціонують у складі цього твору, численні і різноманітні, тому класифікація їх може проводитися на різних підставах [5, с. 34].

Нереальний світ знаходить своє відображення в антропонімах. Такі антропоніми відображають існуючі в мові морфологічні, словотвірні, лексичні та семантичні моделі.

Компонентний аналіз іменувань

1) Однослівні одиниці (Нот, Мун),
2) Двочленна модель імя + прізвище (Біл Візлі, Персі Візлі, Рон Візлі)
3) Двочленна модель імя + прізвисько (Майже Безголовий Нік).

За даною класифікацією оніми поділяються на власні імена, прізвища, прізвиська. Найбільш численними є власні імена.

В основу таких номінацій покладено такі основні ознаки:

- *характер занять героя, професія* – Аргус Філч – сторож. Аргус («всеоко») – у грецькій міфології стооке чудовисько, якому ревнива Гера, дружина Зевса, доручила стежити за Іо, новою фавориткою чоловіка. Як ми бачимо у тексті роману, Філч завжди слідкує за учнями та іншими людьми у Гогвартсі.
- *зовнішня характеристика героя* – Майже Безголовий Нік – привид, названий так завдяки тому, що в результаті не цілком вдалої страти його голова залишилася частково прикріпленою до плечей.
- *особливості характеру героя*, відображення його внутрішнього світу: – Дадлі Дурсль, що означає нудна людина.

Також у текстах трапляються імена, які визначаються як оніми лише у контексті. У ряді випадків вони марковані великої буквою. Слово в таких контекстах отримує додаткові конотації, які і визначають його статус. Так, на сторінках з'являється *Розподільний капелюх* – чаклунський капелюх, дуже старий і подертий. Він може читати думки і таким чином визначати, в якому з коледжів Гогвартса належить вчитися тому, хто його надягає.

Антропоніми, представлені у творі, можуть класифікуватися і за іншими підставами.

в) Розмежовуються імена, створені за моделями, що існують у реальному антропоніміконі (Гаррі Поттер, Олівер Вуд), а також імена, створені фантазією

автора, так звані штучні, що мають свої особливі словотворчі моделі (Драко Мелфой (франц. «Malfoi» – погана віра).

Імена головних героїв здійснюють різні функції: номінативну, концептуальну, естетичну, стилістичну, емоційно-оцінну. У Роулінг імена відіграють роль допоміжного стилістичного прийому, який застосовується для посилення комізму ситуації або пов'язані з особистими якостями, соціальним становищем тих, кого вони називають. Наведемо деякі приклади.

Рон Візлі. Ім'я Рон скорочення від Рональд і з шотландського перекладається як «рішучий правитель». Незважаючи на те, що часом Рон буває нерішучий в побутових ситуаціях, він готовий без зволікання пожертвувати собою для загального блага. (коли друзі грали в магічні шахи для того, щоб зупинити Вольдеморта і захистити філософський камінь, Рон без зволікань пожертвував собою у грі, щоб Гаррі і Герміона змогли пройти далі). Прізвище Візлі має паралель з англійським словом «weasel» – «ласка». Тут важливо також звернути увагу на житло родичів Візлі, яке влучно названо «Норою», оскільки ласки мешкають у норі).

Крім того, Рон Візлі, як і кожен член його сім'ї, зовні схожий на ласку. Він рудий, а ласка влітку також ходить в рудому, бурому вбранні.

Прізвище «Візлі» співзвучно також і з англійським словом «wizard», що означає «чарівник», це спочатку вказує на те, що Рон – «істинний, чистокровний чарівник від народження». Важливо і те, що Рону надалі судилося стати непоганим чарівником.

В імені Северус Снейп, з одного боку, є відразливі моменти, такі, як співзвуччя імені з шипінням змії, клацанням. Ім'я відображає характер Снейпа «прискіпливий, злий, суворий». З іншого боку, Снейп, незважаючи на свій відштовхуючий зовнішній вигляд і грубі манери, робить шляхетні вчинки, рятує життя Гаррі Поттеру і захищає школу.

Рубеус Гегрід показаний як простачок, селюк, що повністю відповідає його імені. Не зважаючи на свій гігантський розмір і зовнішність, яка лякає страх, він все ж людина з добрим серцем, яке любить все живе. Він наївний і сентиментальний.

Ім’я професора Флитвіка відповідає його манері говорити і ходити. Голос у нього писклявий і тонкий, зріст маленький, а по класом він ходить дуже легко, ніби пурхає.

Зовні мадам Трюк нагадує птаха – яструба, це дуже показово, оскільки вона викладає польоти на мітлах і бере участь у змаганнях з квідіча як суддя. Її ім'я відображає як зовнішність, так і вид її діяльності.

Але більш детально хотілося б зупинитися на імені Гаррі Поттера.

Гаррі Поттер – головний герой, ім'ям якого і названо романи.

Гаррі є улюбленим чоловічим ім'ям у авторки роману Джоан Роулін.

Ім'я Гаррі є шляхетним і навіть аристократичним ім'ям. Воно потрапило в Англію в результаті Нормандського завоювання. У часи Нормандського завоювання нормани (вихідці з Франції) намагалися усілякими способами показати, що французька мова і французька культура краще від англійської та змусити англійців говорити французькою. Як результат, правляча верхівка пачала розмовляти французькою, а прості люди англійською. Але люди не могли зрозуміти один одного. Отже, відбулося взаємопроникнення мов і поява нових слів і імен. Гаррі – староанглійска форма імені Анрі («мужній»), що виникла через те, що прості англійці не знали мови правлячої еліти і злегка перекручували імена своїх панів.

Таким чином, Тітка Гаррі Поттера, Петунія, помилялася, вважаючи це ім'я занадто простим, пересічним і неблагородним.

– Гаррі. мерзенне, простонародне ім'я, якщо комусь цікава моя думка.

– О, зрозуміло, – сказав містер Дурслі, і його серце покотилося в живіт, – абсолютно з тобою згоден [1, с. 6]

Саме ж ім'я Гаррі перекладається як «пан, господар будинку» від давньогерманских коренів «heim» – «дім», і «ric» – «влада», що дуже цікаво, оскільки Гаррі, можливо, є спадкоємцем Грифіндора (адже в оригіналі замість «факультет» використовується англійське слово «house», будинок).

Прізвище Поттер в перекладі з англійської – гончар. З першого погляду дуже просте прізвище, яке ніби натякає на зовнішню простоту Гаррі. І дійсно з першого погляду перед нами звичайний хлопчик: «Гаррі завжди був занадто маленьким і худим для свого віку. А виглядав ще менше і худіше, через те, що йому доводилося

доношувати за Дадлі старий одяг, а Дадлі рази в чотири перевершував Гаррі за всіма параметрами. У Гаррі було худе обличчя, чорне волосся і яскраві зелені очі. Він носив круглі окуляри, перемотані посередині товстим шаром ізоляційної стрічки – оправа часто ламалася, тому що Дадлі весь час намагався врізати Гаррі по носі» [1, с. 14].

Але це тільки з першого погляду. Насправді ж Гаррі Поттер – могутній чарівник, хоробрий, готовий у будь-яку хвилину прийти друзям на допомогу. Спробуємо зрозуміти чому. Прізвище Поттер в одному з рідкісних латинських зворотів означає «могутній», що дійсно відповідає сутності і призначенню головного героя.

По-перше, Гаррі Поттер народився в сім'ї двох могутніх чарівників , що вже вказує на благородну спадковість і на силу, дану при народженні.

По-друге, Гаррі з народження був відзначений для звершення чогось великого і значимого. Сам Темний Лорд не зміг вбити його, а тільки залишив шрам у вигляді блискавки, який також свідчить про внутрішній потенціал хлопчика. Адже блискавка – символ величі і сили. Не дарма знаряддям давньогрецького бога Зевса були блискавки, які вражали людей і богів, які йому не подобалися.

Імена, які функціонують в творі (реальні або ж вигадані автором) пробуджують асоціації з тими чи іншими словами, поняттями і фактами. Іронічні, жартівливі, багатозначні імена Роулінг, є однією з причин надзвичайної привабливості її книг.

1. Дж. К. Роулінг. Гаррі Поттер і філософський камінь / Дж. К. Роулінг. – М., Росмен, 2002.

2. Дж. К. Роулінг. Гаррі Поттер і Таємна кімната / Дж. К. Роулінг. – М., Росмен, 2002.

3. Калінкін В.М. Поетика оніма / В.М. Калінкін. – Донецьк, 1999.

4. Карпенко О. Ю. Про іітературну ономастики та її функціональне навантаження / О.Ю. Карпенко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: /karpenko.in.ua/wpcontent/uploads/2012/12/KARPENKO_UO.pd

5. Карпенко Ю.О. Специфіка власної назви в художній літературі / Ю.О. Карпенко // Onomastica. – Т.31, 1986.

6. Моклиця М. Вступ до літературознавства: Посібник для студентів філологічних факультетів / М. Моклиця. – Луцьк, 2011.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ «ПРОСТІР» У ХУДОЖНОМУ СВІТІ ФАНТАСТИКИ

Яків Воробйов

магістрант факультету іноземних мов

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Науковий керівник – доц. Колесникова Л. В.

У сучасній науці про мову **актуальною** залишається проблема моделювання мовної картини світу, втіленої у художньому мовленні, що дозволяє детальніше дослідити функції мови у формуванні ментальності, визначити перелік мовних засобів реалізації базових концептів, їхній взаємозв'язок і взаємозалежність у художньому тексті.

Аналіз концептів у художньому мовленні, їхня репрезентація за допомогою різних мовних засобів, взаємодії в структурі художнього стилю допомагає зрозуміти світогляд і самого автора, і цілої епохи, і менталітет цілого народу. Це, зокрема, унаочнено у фантастичних романах к. XIX – поч. XX ст. Герберта Джорджа Велза «Невидимець», «Острів доктора Моро», «Війна світів», «Машина часу», Володимира Кириловича Винниченка «Сонячна машина».

З позиції вивчення та опису авторської мовної картини світу найбільш продуктивним і цікавим нам видається аналіз сем лексичних одиниць, виявлення їхніх незвичних асоціацій, колірних і звукових середовищ, що дозволяє глибше, вже на рівні почуттів і відчуттів зрозуміти художній світ письменника.

На думку дослідників, особливої уваги у цьому ключі потребує концепт простору, що належить до універсальних концептів, яким притаманні емотивність, конотації в мові (праці Е. Рош [7], О. С. Кубрякової [3], З. Д. Попової [4], Й. А. Стерніна [5], В. І. Карасика [2], Л. П. Іванової [1] та ін.).

Концептологія дискурсу дає можливість визначити значущість концепту в дискурсі авторів, висвітлити його нові, типологічні риси шляхом інтерпретації

твору. Цікавими, на думку О. С. Кубрякової, є особливості членування простору, оцінка тієї ролі, яку концептуалізація простору виконує в тих чи інших сферах життя [3]. На прикладі фантастичних романів не було здійснено зіставлення концепту простору, не розроблено цілісної моделі, яка розкриває просторові уявлення у фантастичному дискурсі.

Опис концептів у художньому стилі уможливлює розуміння авторського світу й образів, що виникають у зв'язку з певними поняттями культури, а текст, як наслідок мовленнєвої діяльності автора висвітлює фрагменти концептуальній картини світу митця.

Поділяючи думку прибічників семантико-когнітивного підходу, розуміємо концепт як вербалізований образ базової одиниці ментального коду людини, що має відносно впорядковану структуру й становить результат когнітивної діяльності людини та суспільства, втілює комплексні відомості про відображений предмет або явище, про інтерпретацію інформації суспільною свідомістю та ставлення суспільної свідомості до цього явища або предмета [4].

Художній фантастичний текст у когнітивному аспекті є засобом репрезентації світу, а різні дискурси – це різні способи відображення світу. Художня картина світу подібна до мовної, оскільки створена засобами мови, але відображує індивідуальну картину світу автора або виникає при сприйнятті художнього твору.

На думку З. Д. Попової, Й. А. Стерніна [4; 5], смисловий обсяг структурної організації художнього концепту включає: визначення його місця в мовній картині світу; звернення до етимології для врахування в разі потреби внутрішньої форми слова, окреслення референтної ситуації на основі аналізу екстралінгвальних чинників; аналізу назви художнього твору; виокремлення на основі контекстуального аналізу текстових асоціативно-смислових полів, де кожний напрям відображає фрагмент концепту; вивчення різноманітних регулятивних засобів6 індивідуально-авторських, експліцитних, імпліцитних, шляхом аналізу номінативного поля концепту; структурування концептуального поля шляхом виділення ядерної зони та периферії.

Простір фантастичного дискурсу сформований за допомогою додавання придуманих, уявних елементів, це світ, відмінний від сьогоденного, реального,

події якого важко уявити в конкретному просторово-часовому континуумі. Опис мовних одиниць як компонентів номінативного поля дає змогу схарактеризувати конкретну ознаку концепту. Когнітивна інтерпретація здійснена на основі узагальнення семантичних ознак, що формують його номінативне поле й репрезентуються подібними за семантикою мовними засобами [6, с. 102].

Аналіз прямих значень лексем *простір* і *space, пространство* в українській та англійський мовах доводить спільність значень простору з усім, що характеризується протяжністю в усіх вимірах й обсягах, площиною, ділянкою земної чи водної поверхні, місткістю, ємністю, волею. В англійській мові виявлено вживання слова *space* у значенні проміжку часу, що в процесі дослідження було зафіксовано словниками та в дискурсі Г. Велза.

Підкреслюємо, що ознаки фантастичного в романах поєднують індивідуальне авторське сприйняття дійсності, відображене стилістичними засобами, ірреальністю описуваних подій, наявністю незвичайного приладу.

Письменника-фантаста Герберта Велза вважають оспівувачем прогресу епохи Ейнштейна. Його роман «Машина часу» (1894 р.) відкрив історію світової наукової фантастики. Мандрівка на 800 тисяч років у майбутнє довела, що перемога прогресу – це програш людини, занепад людського суспільства й зникнення розумного життя в земному просторі. В новій моделі простору фантастичний світ Г. Велза формований індивідуально-авторським сприйняттям дійсності, ірреальністю подій, машиною часу.

Один з найталановитіших українських прозаїків і драматургів – Володимир Винниченко першим у літературі 20-х років XX сторіччя створив фантастичний роман «Сонячна машина» (1922-1924 рр.). Незвичайність подій у романі не відокремлена від реальності, земний світ є реальним, а ірреальний простір відображений у лінійній перспективі, де існують космічні панорамі, фантастичні прилади.

Семантико-когнітивний підхід до вивчення концепту *простір*, використана методика текстових асоціативно-смислових полів у зазначених фантастичних дискурсах дозволили виокремити текстові тематичні асоціативно-семантичні поля *простору: географічно-топологічний, антропний, земний, небесний, світ / всесвіт, утилітарно-побутовий, обшир, часопростір.* Географічний простір репрезентовано

в текстах авторів складниками: *міста / села, маркована територія / місто, ландшафтний простір, країни / континенти.*

Окремо маркована територія Герберта Велза – Лондон, Володимира Винниченка – місто Берлін. Метою Г. Велза стає характеристика подій теперішнього й майбутнього на тлі простору Лондона – «міста для обраних»: *London, for instance, perhaps half the prettier country is shut in against intrusion* (у Лондоні, наприклад, біля половини найкращих куточків уже недосяжні для сторонніх) («The Time Machine»). У дискурсі В. Винниченка міста мають ознаки, притаманні людині: *Париж дасть землі нову, безкровну, світову революцію; Париж, Нью-Йорк танцюють планетарний танок миру, а Токіо, Пекін грізно вимахують старою зброєю* («Сонячна машина», а засоби метонімізації у нього формують персоніфікований образ Берліна: *Берлін гримить, спішить, кричить.*

Типовим для дискурсів авторів є негативне ставлення до нового образу цивілізації: *божевільні, моральнооголені, хижожорстокі і моторошнонещасні істоти,* що, зокрема, спрямовує людство до загибелі: *це є загибель людства, поворот у лоно звірів, із якого воно вийшло* («Сонячна машина»). Людство майбутнього в Г. Велза зовні прекрасне, як і все навкруги, але інтелектуально загибле, зруйноване, як і весь навколишній світ: *the sunset of mankind (занепад людства)* («The Time Machine»).

Земний простір вражає своєю колоритністю, епітети й метафори притаманні в описі простору земного всім авторам. Ознаки поетичності спостережені в описі природи: *холодний дощ плаче рясними слізьми* (В. Винниченко). Г. Велзові в описах природи також притаманні колоративність і образність: *water shone like silver, and beyond, the land rose into blue undulating hills* (вода блищала як срібло, а вдалині земля перетворювалася на блакитний хвилеподібний пагорб).

Небо відображене численною колоративною лексикою, уподібнене до людини, сонце, хмари та зірки стають небесними супутниками: *a wonderful deepness of blue, a splendid luminous color* (блакитна глибина, блискучий світлий колір) («The Time Machine»); спухле, *темно-буре, понуро п'яне лице неба; блимає сліпучими щілинами небо* («Сонячна машина»).

Ознаки окреслених нами складників утилітарно-побутового простору (кімната, дім, інші споруди) виявлені в текстах аналізованих романів з різним

ступенем частотності. У романі Г. Велза кімнаті властиві масштабність і комфорт, адже це типова риса сприйняття помешкання англійцями: *great dining-halls*. Кімнаті в романі В. Винниченка притаманні ті почуття, які відчувають герої, національно-культурний колорит її порівняно то із *затишним гніздечком*, то із *заквітчаним кошиком*. Отже, образ кімнати в дискурсах авторів стає ідентифікаційною ознакою людей.

Отже, аналіз концепту *простір* у художньому світі фантастики дозволив вивчити деякі аспекти сприйняття простору в художній картині світу, яка відображає особливості загальнокультурного й індивідуального сприйняття простору в мовній свідомості людини, а художня картина світу, зокрема як частина мовної, дозволяє дослідити окремі ділянки семантичної карти простору.

1. Иванова Л. П. Феномен ментального пространства индивида, народа, цивилизации / Л. П. Иванова // Актуальні проблеми менталінгвістики: зб. ст. за матеріалами IV міжнар. наук. конф – Черкаси, 2005. – С. 258–260.

2. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – М. : Гнозис, 2004. – 390 с.

3. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянков, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузина. – М.: Гнозис, 1996. – 245 с.

4. Попова З. Д. К проблеме унификации лингвокогнитивной терминологии / З. Д. Попова, И. А. Стернин // Введение в когнитивную лингвистику. – Кемерово, 2004. – С. 53–54.

5. Стернин И. А. Когнитивная интерпретация в лингвокогнитивных исследованиях / И. А. Стернин // Вопросы когнитивной лингвистики. – 2004. – № 1. – С. 65–69.

6. Топоров В. Н. О понятии места, его внутренних связях его контексте (значение, смысл, этимология) / В. Н. Топоров // Язык культуры: семантика и грамматика. – М.: Индрик, 2004. – С.12–106.

7. Rosh E. H. Principles of Categorization / E. Rosh // Rosh E. H., Lloyd B. B. Cognition and Categorization. – Hillsdale, 1978. – P. 27–48.

СИНТАКСИЧНІ КОНСТРУКЦІЇ В ШКОЛІ ТА ВИШІ

Олена Генова

студентка IV курсу факультету української філології та соціальних наук,

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Науковий керівник – доц. Топчій Л.М.

Формування наукових знань про традиційні та сучасні погляди щодо класифікації та статусу синтаксичних одиниць є одним із головних завдань вивчення синтаксису в загальноосвітніх та вищих навчальних закладах.

Природу синтаксичних конструкцій тривалий час досліджувалась і продовжує досліджуватися в українській лінгвістиці (Л. А. Булаховський, І. Р. Вихованець, К. Ф. Шульжук, А. П. Загнітко, І. І. Слинько, Н. В. Гуйванюк, М. Ф. Кобилянська та ін.). Вчені-мовознавці мають різні погляди на будову синтаксичних одиниць та їхню кваліфікацію. Неабиякий вплив на дослідження вітчизняних синтаксистів мають праці вчених-русистів (В. А. Бєлошапкова, О. М. Пєшковський, О. О. Шахматов, В. В. Виноградов, Н. Ю. Шведова та ін.).

Метою наукового дослідження є виявлення відмінних ознак у вивченні синтаксичних конструкцій в загальноосвітніх та вищих навчальних закладах.

Для досягнення поставленої мети було вирішено такі завдання:

- порівняти навчальні програми з синтаксису для закладів середньої та вищої освіти;
- виокремити та проаналізувати наявні відмінності;
- знайти шляхи розв’язання проблеми розбіжностей між шкільною та вузівською граматикою.

Актуальність теми даної роботи зумовлена необхідністю з’ясування відмінностей в статусі та класифікації синтаксичних одиниць в шкільній та вузівській практиці, що дасть змогу у подальшому уникати розбіжностей у вивченні синтаксису в середніх та вищих навчальних закладах.

Під час опанування синтаксису на філологічному факультеті значна увага приділяється парадигмам простого та складного речення. Студенти повинні ознайомитися з різними поглядами на природу та класифікацію членів речення, на

види зв'язків між ними; на розуміння формально-синтаксичного мінімуму, на класифікацію речень в сучасній українській мові, на структурні схеми і т.д. Це дозволить досконало опанувати засади творення синтаксичних конструкцій та у подальшому вміти їх застосовувати.

Ефективне оволодіння синтаксисом в загальноосвітніх навчальних закладах можливе за умови гармонійного поєднання граматики та стилістики, яке можна пов'язати з вміннями:

- застосовувати різноманітні засоби стилістики для вираження синтаксичних конструкцій та поєднувати їх між собою в тексті;
- визначати доцільність використання синтаксичних одиниць залежно від функціонального стилю тексту;
- добирати синтаксичні конструкції відповідно до типу та жанру мовлення, враховуючи комунікативну ситуацію;
- виявляти та виправляти стилістичні помилки і т.д.

Вивчення синтаксису в нерозривному зв'язку зі стилістикою (вивчення та аналіз синтаксичних конструкцій, які застосовуються в межах одного або багатьох функціональних стилів мовлення) дасть змогу збагачувати та розвивати комунікативні вміння та навички учнів [4, с. 8-9].

В ході аналізу шкільного та вузівського курсів синтаксису можна виділити наступні основні розбіжності:

- у шкільній практиці – «підмет» і «присудок», а у вузівській – «суб'єкт» і «предикат»;
- підмет і присудок для учнів складає граматичну основу, а для студентів – предикативний центр речення;
- у навчальній програмі для середніх навчальних закладів передбачається вивчення називних речень, а для вищих навчальних закладів – вивчення номінативних;
- у шкільній граматиці інфінітивні речення вивчаються в контексті безособових;
- курс синтаксису в школі не передбачає опрацювання вокативних речень, крім класів з поглибленим вивченням української мови;

- на відміну від вузівської навчальної програми, в шкільній не вивчаються еліптичні речення;
- за метою висловлювання в шкільній граматиці виділяються розповідні, питальні, спонукальні та окличні речення, а у вузівській ще детально вивчаються умовний, бажальний, переповідний, гіпотетичний та модальний типи;
- тема «Складносурядні речення», яка вивчається в 9 класі, передбачає поділ сполучників сурядності на єднальні, протиставні та розділові. У навчальній програмі для вищих навчальних закладів вони класифікуються на єднальні, протиставні, зіставні, градаційні та приєднувальні. Проте слід відзначити те, що вузівська класифікація використовується у навчальній програмі для класів з поглибленим вивченням української мови [3];
- у шкільній граматиці для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів не відбувається поділ складнопідрядних речень на речення розчленованої та нерозчленованої структури. Така класифікація є характерною лише для курсу синтаксису у вищих навчальних закладах і класах з поглибленим вивченням української мови [2, с. 593-597];
- тема «Складнопідрядне речення» в основній школі передбачає лише вивчення складнопідрядних речень означального типу, проте програма з поглибленим вивченням української мови – прийменниково-означальні і займенниково-означальні речення [3];
- у шкільному курсі синтаксису не виділяються складнопідрядні речення супровідного та пояснювального типів, які вивчаються у вузі.

Як бачимо, відмінності між шкільною та вузівською граматикою є досить суттєві, а це негативно впливає на етап становлення випускників загальноосвітніх навчальних закладів студентами-філологами. Розбіжності в лінгвістичних курсах викликають ускладнення під час включення студентів до роботи на перших лекціях та семінарських заняттях.

Вивчаючи синтаксичні конструкції за програмою для загальноосвітніх навчальних закладів, вчитель-словесник має додатково ознайомлювати учнів з термінологією вузівської граматики, що дозволить уникнути труднощів та підвищити ефективність роботи під час вивчення курсу синтаксису у вищому навчальному закладі. Крім того, вчені-мовознавці наполягають на поглибленому

вивченні української мови з 8 класу, оскільки програма такого навчання має лише мінімальні відмінності від вузівської. Для цього необхідно збільшувати кількість класів з поглибленим вивченням української мови, ліцеїв і гімназій гуманітарного профілю. На нашу думку, також слід збільшити кількість годин на окремі теми синтаксису в школі для більш досконалого оволодіння знань та розвитку практичних умінь і навичок, зокрема це стосується тем «Складносурядне речення» (виділяється 5 годин) та «Складнопідрядне речення» (виділяється лише 12 годин) [1, с. 90-91].

Для того, аби знання синтаксичних одиниць учнями та студентами були більш ґрунтовними, необхідно привчити їх працювати з науковою та довідковою літературою під час вивчення певної теми та пропонувати їм диференційовані завдання проблемно-пошукового характеру.

Саме правильно підібраний матеріал вчителем або викладачем сприятиме глибокому розумінню конкретних мовних явищ, забезпеченню цілеспрямованого розвитку інтелекту учнів і студентів, їхнього культурного мислення, а також створенню умов для самоосвіти та самореалізації.

1. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів України + опис ключових змін. 5-9 класи. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2017. – 184 с. – (Серія «На допомогу вчителеві»).

2. Слинько І. І. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання: Навч. посіб. / І. І. Слинько, Н. В. Гуйванюк, М. Ф. Кобилянська. – К., 1994. – 670 с.

3. Українська мова 8-9 класи : Програма для загальноосвітніх навчальних закладів (класів) з поглибленим вивченням української мови / За ред. С. О. Карамана / [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://mon.gov.ua/storage/app/ media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/ukrayinska-mova1.pdf.

4. Форманова С. В. Розбіжності у вивченні синтаксису в школі та ВЗО : Навч. посіб. / С. В. Форманова, І. В. Романюк. – Одеса, 2009. – 102 с.

ЄДНАЛЬНІ СКЛАДНОСУРЯДНІ РЕЧЕННЯ У ТВОРЧОСТІ В. ШЕВЧУКА

Ганна Гулакова
студентка 33-У групи факультету філології та історії Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка
Науковий керівник – доцент Каліш В.А.

На сьогодні у лінгвістиці актуалізується проблема різноаспектного дослідження ідіостилю українських письменників. Значний інтерес для мовознавчих студій становить мовотворчість В. Шевчука, зокрема особливості використання ним синтаксичних одиниць української мови.

Особливості функціонування складних речень в ідіостилі різних письменників досліджували Д. Х. Баранник, В. С. Ващенко, Н. Я. Дзюбишина-Мельник, С. Я. Єрмоленко, А. П. Загнітко, В. І. Кононенко, Н. Морозова, М. М. Пилинський, О. Труш та інші, однак структурно-семантичні та функціональні властивості складносурядних речень у мовотворчості В. Шевчука не були предметом спеціального вивчення, що й зумовлює актуальність нашої розвідки.

Мета нашої публікації – розкрити структурно-семантичні особливості єднальних складносурядних речень в ідіостилі В. Шевчука.

Г. М. Глушкова зауважує, що сурядний зв'язок, який характеризує синтаксичні відношення між частинами складносурядного речення, передбачає їхню рівноправність, що виявляється лише на синтаксичному рівні. Щодо змістових відношень між частинами, то тут можуть бути найрізноманітніші варіанти: і відносна самостійність окремих частин, і взаємозумовленість [1,с 9].

У ході дослідження ми виявили, що найбільшу частку складносурядних речень у творах В. Шевчука займають складносурядні речення з єднальним значенням, яке передається основним засобом зв'язку між предикативними частинами – сполучником **і**, наприклад: *«Сиділа, підібравши під себе ноги, на старій рипливій канапі, і в голові їй снувалося чудне плетиво» («Барви осіннього*

саду»); «Ти мене завжди хвилюєш, - сказала Люська, і очі її заклично блиснули» («Велесич»); «Бачить засипане зорями небо, і пливе звідти голубе трепетне сяйво» («Дім на горі»); «Вівчар пас вівці, і це були майже справжні вівці – кучеряві, білі, блискучі клубки» («Дім на горі»); «Так мені співала птиця-сонце, і це була незвичайна пісня» («Дім на горі»).

Аналіз семантики зазначеного типу складносурядних речень дозволяє виокремити два їх основні види: а) із власне єднальним значенням та б) невласне єднальним значенням.

У **власне єднальних** конструкціях залежно від семантики виокремлюємо такі різновиди:

1) Речення з відношеннями одночасності дій, станів, явищ тощо, що синтаксично оформлюються однаковими видо-часовими дієслівними формами та одиничним сполучником **і,** наприклад: «*Не їй носити каптур черниці, і не їй напускати на лице холодний туман» («Дім на горі»); «Темні ворота біля урізаного в косогір будинку стояли розчинені, і бовваніла в них кругла, сива й напрочуд ласкава бабуся» («Дім на горі»); «Сиділа посередині зарослого шпоришем дворика, і біле пахке молоко прискало в емальовану каструлю» («Дім на горі»); «В кімнаті довкола столу сиділо п'ятеро дітей і височіла серед них висока й неймовірно худа постать» («Дім на горі»); «Ніхто не знав про й й росла кашка» («Три листки за вікном»); «Махає тією шабелькою, стесуючи голови будякам, і в нього по-войовничому насумрене обличчя» («Три листки за вікном»).*

2) Речення з відношеннями послідовності явищ, дій, станів: «*Інколи його кликали до себе, і він навідував людей» («Три листки за вікном»); «Гарбуз покотився через пустелю вже від нього, і чоловік у розпачі помчав слідом» («Три листки за вікном»); «Мені миттю піднесено горня, і я, дзвонячи об нього зубами, почав заковтувати ту воду» («Три листки за вікном»); «Біля нас важко прогув джміль, і я провів його поглядом» («Три листки за вікном»); «Мене хутко стягли додолу, і за хвилю на ноги було накладено важкі колодки» («Три листки за вікном».*

Щоб відтворити послідовність і одночасніть подій В. Шевчук використовує складносурядні речення з єднально-перелічувальним сполучником *і….і*, наприклад: *«Володислав виїхав зі сторожовим загоном від Данила з Києва і зустрів військо в*

Білобережжі, і билися вони біля річки Случі, і гнався до річки Деревної, з лісу Чортового» («Велесич»).

У складносурядних реченнях із **невласне єднальним значенням** виражаються різноманітні смислові відношення. Такі речення, як правило, мають закриту структуру і фіксований порядок розміщення предикативних частин, характеризуються смисловою підпорядкованістю компонентів.

Дослідження засвідчує, що В. Шевчук часто використовує складносурядні речення невласне єднального значення, засобом вираження якого є сполучники ***і, й***. За своєю семантикою подібні конструкції тяжіють до складнопідрядних речень, зокрема з умовно-наслідковими та причиново-наслідковими відношеннями. Друга частина у таких складносурядних реченнях виражає результат або наслідок відносно першої, наприклад: *«Але лице нахилялося нижче, і Михайло розплющував очі» («Барви осіннього саду»; «Від червоного проміння боліли очі, й Михайло знімав окуляри» («Барви осіннього саду»).*

Єднально-поширювальні сполучники *і, та (в значенні і)* виражають смислове підпорядкування другої частини першій і передають різні семантичні відтінки, зокрема:

- **умови**: *«Прийде час, думав він, і його понесе вітер» («Під вічним небом»); «Сіла, війнувши ясно-синьою хвилею шовку, і він знову змушений був зустрітися з нею очима» («Дім на горі»); «Стежка почала пнутися крутіше, і Володимир забув про Хлопця за спиною» («Дім на горі»);*
- **наслідку**: *«З того часу фундамент більше не чіпали, і він понуро окреслював у саду загадкові зигзаги» («Барви осіннього саду»); «Наш автор «Слова» того не знав, не бачив, і він дав поле бою лише одне, без маршу з боєм, без намагання Ігоря дійти Дінця, а може, і переправитися через Донець» («Велесич»); «Встав, але зарізко, і йому заболіло» («Дім на горі»); «Кривава барва розтеклася по річці, і та раптом затріпотіла, замигтіла й заграла» («Дім на горі»);*
- **причини**: *«Але були вони таки сині, цвіли, як дві волошки, і їй незвідь від чого запаморочливо стислося серце» («Дім на горі»); «Богиня стукотіла в її серці, і вона змушена була до того прислухатися» («Дім на горі»);*
- **протиставлення або зіставлення**: *«Війна скінчилася, і замість вдячності за допомогу й лояльність у нелегкий для імперії час, їм запроваджують,*

точніше, продовжують військовий стан ще на три роки!» («Під вічним небом»); «Вони сиділи в садку, і над ними тихо лопотіло листя» («Дім на горі»);

- **обмеження: «***Густий синій мох обріс напівпрозорі кручі, і тільки синя дорога була гладка, наче з льоду» («Дім на горі»).*

Отже, складносурядні речення з єднальними відношеннями у мовотворчості В. Шевчука становлять значну частку його художнього синтаксису. Вони відзначаються різноманітністю семантико-синтаксичних відношень між предикативними компонентами. Синтаксичні одиниці означеного типу у мовотворчості В. Шевчука є одним із засобів досягнення комунікативної чи стилістичної мети, відтворення багатоманітних зв'язків і залежностей між явищами реального світу, надання твору експресивності і динамізму. На особливу увагу заслуговує дослідження функціонально-стилістичного навантаження зазначених конструкцій, що і визначає його перспективу.

1. Глушкова Г.М. Структурно-семантичні типи сурядності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / Г.М. Глушкова. – Дніпропетровськ, 1998. – 16 с.

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ У НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ 6 КЛАСУ

Катерина Дакі

студентка IV курсу факультету української філології та соціальних наук,

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

науковий керівник – доц. Мельникова Р. М.

Актуальність обраної теми статті пояснюється потребами сучасного суспільства у всебічно розвиненій особистості, у формуванні ключових і предметних компетентностей мовної освіти та недостатньою дослідженістю основ формування мовленнєвої компетентності під час роботи з розвитку зв'язного мовлення у 6 класі.

Звідси випливає мета нашого дослідження – з'ясувати концептуальні основи формування мовленнєвої компетентності під час роботи з розвитку зв'язного мовлення в учнів 6 класу загальноосвітньої школи.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- проаналізувати основні напрями і принципи роботи над розвитком зв'язного мовлення;
- виявити специфіку основних видів роботи над розвитком зв'язного мовлення учнів;
- обґрунтувати доцільність реалізації компетентнісного підходу у навчально-пізнавальній діяльності учнів 6 класу;
- прослідкувати як реалізуються змістові лінії на уроках розвитку зв'язного мовлення у 6 класі;
- дослідити провідні види робіт з розвитку зв'язного мовлення учнів 6 класу.

На думку Н. Лебідь в сучасних умова розвитку освіти робота з розвитку зв'язного мовлення покликана формувати високу культуру усного та писемного мовлення учнів, а також уміння чітко, логічно та послідовно викладати свої думки [1].

Погоджуємось із думкою Л. Мамчур про те, що усі види мовленнєвої діяльності необхідні для розвитку комунікативної компетентності учнів. Так, у процесі рецептивної діяльності учні сприймають та аналізують чужі висловлювання, відбирають змістовно значущі елементи для встановлення суті тексту. Під час роботи з продуктивними видами мовленнєвої діяльності учні спочатку створюють змістові інформаційні частини, які потім об'єднують у композиційно-структурний текст відповідно до комунікативної мети. Мовленнєва компетентність передбачає набуття знань про основні мовленнєві поняття, стилі, типи і жанри мовлення, стилістичні функції мовних засобів, норми усного і писемного мовлення, форми мовлення (монолог, діалог, полілог). Дуже важливо сформувати в учнів вміння сприймати й застосовувати українську мову в комунікативній ситуації [2, с. 66-67].

На шляху до формування національно-мовної особистості необхідно виховати в учнів 5-7 класів такі якості, вміння і навички:

- інтерес до вивчення української мови;
- створювати тексти, використовуючи різноманітні засоби виразності мови; здобувати знання з різних джерел, враховуючи комунікативні ситуації;
- розрізняти стилі та типи мовлення, жанри текстів, під час слухання готового тексту
- переказувати прослуханий текст за самостійно складеним планом;
- поєднувати репліки у процесі діалогу, розгортати діалог;
- будувати монологічне висловлювання;
- додержувати основних правил спілкування під час монологічного і діалогічного мовлення [3, с. 40].

Щодо рецептивних видів мовленнєвої діяльності, в учнів шостого класу формуються такі аудіативні і читацькі вміння:

- визначає тему й основну думку.

- читає мовчки відповідно до його віку незнайомі тексти різних стилів, типів і жанрів мовлення;

- аналізує структуру тексту, виділяючи в ньому мікротеми, добираючи до них заголовки; складає план до нього [5, с. 3].

Діяльнісна (стратегічна) змістова лінія у 6 класі представлена такими видами загально-навчальних вмінь: організаційно-контрольні, загально-пізнавальні, творчі та естетико-етичні. Для кожних з них визначено орієнтовні вимоги до рівня діяльнісної компетентності учнів:

- Організаційно-контрольні: учень самостійно чи за допомогою вчителя визначає мотив і мету власної пізнавальної діяльності; планує свою діяльність; складає план; оцінює результат і вносить корективи.

- Загально-пізнавальні: учень самостійно або за допомогою вчителя аналізує мовні й позамовні поняття, закономірності; порівнює та узагальнює їх; здобуває інформацію з різноманітних джерел (довідкової, художньої літератури, Інтернету тощо), здійснює бібліографічний пошук; систематизує, зіставляє, інтерпретує готову інформацію.

- Творчі: учень за допомогою вчителя чи самостійно уявляє словесно описані предмети та явища;

- Естетико-етичні: учень помічає красу в мовних явищах, творах мистецтва, явищах природи, вчинках людей; критично оцінює свої вчинки відповідно до загальнолюдських моральних норм [4].

До основних очікуваних результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках з розвитку зв'язного мовлення у 6 класі відповідно до Програми є:

- вміння пояснити зміст понять «мовлення», «види мовленнєвої діяльності», «ситуація спілкування», «мета спілкування»; знання типів мовлення (розповідь, опис, роздум, оцінка (предмета, явища); знання відмінності між усним мовленням і писемним, монологічним і діалогічним;
- знання основних видів (жанрів) висловлень;
- знання реквізитів оголошення як ділового папера; складання тексту оголошення в офіційно-діловому стилі з дотриманням основних вимог;
- вміння помітити й виправити стилістичні огріхи у текстах; знання поняття «текст», його основних ознак, особливостей будови тексту, мовних засобів зв'язку між його частинами;
- створення елементарного роздуму; добір й систематизування для самостійних висловлень (творів) матеріалу на основі різних інформаційних джерел (зокрема й ресурсів Інтернету); створення складного плану прослуханого або прочитаного тексту та простого плану власного висловлення; складання твору-роздуму на основі власних спостережень і вражень за простим планом;
- переказ (усно й письмово) текстів з елементами опису природи; складання діалогу відповідно до запропонованої ситуації; здатність розуміти твори мистецтва; інтерпретування творів різних жанрів;
- створення монологічних й діалогічних роздумів про вчинки людей; усвідомлення цінності людини, людської гідності; виявлення почуттів громадянської гідності, повага до законів, правових норм, шанування державних символів і цінностей;
- здатність логічно обґрунтовувати власну позицію, аргументувати думки й оцінки; прагнення дотримуватися здорового способу життя тощо.

Отже, вивчення мови у 6 класі передусім спрямоване на реалізацію компетентнісного підходу у навчально-пізнавальній діяльності учнів, до якої Програмою визначено основні загально-навчальні вміння та очікувані результати,

яких учні мають досягти для формування в себе культури усного та писемного мовлення.

1. Лебідь Н. Твір-розповідь у системі видів робіт мовленнєвої змістової лінії: методичний аспект (5-7 класи) / Н. Лебідь / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: elcat.pnpu.edu.ua/docs/Леб_дь2.doc

2. Мамчур Л. Розвиток національно-мовної особистості у лінгво-методиці В. Сухомлинського і сучасній рідномовній освіті / Л. Мамчур // Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Сер. : Педагогічні науки. – 2013. – Вип. 123(1). – С. 63-67.

3. Симоненко Т. Формування національно-мовної особистості на уроках мови в 5-7 класах / Т. Симоненко // Дивослово. – 2000. – № 1. – С. 39-40.

4. Українська мова. 5–9 класи: Програма для загальноосвітніх навчальних закладів / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas

5. Шелехова Г. Використання вправ з аудіювання і читання на уроках рідної мови в 6 класі / Г. Шелехова // Українська мова і література в школі. – 2005. – № 4. – С. 2-6.

«ГЛОКАЯ КУЗДРА…» Л. В. ЩЕРБЫ И «ПУСЬКИ БЯТЫЕ» Л. ПЕТРУШЕВСКОЙ КАК ЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ ЗАГАДКИ

Софія Димитрова

студентка I курсу факультету іноземних мов

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Науковий керівник – доц. Колесникова Л. В.

Всем нам, лингвистам, хорошо известна глокая куздра из знаменитой экспериментальной фразы Льва Владимировича Щербы «*Глокая куздра штеко будланула бокра и кудрячит бокренка*». Этой отдельной фразой Л. В. Щерба продемонстрировал важность грамматики, ее категорий и форм для языка. Он взял

типичные строевые элементы русского языка, а с их помощью оформил пустые в семантическом отношении, т.е. лишенные смысла корневые «псевдоморфемы».

По умению распознать, что же в ней сказано, о ком или о чем говорится, академик оценивал филологические, языковые способности студентов, точнее, «пригодность» или целесообразность к обучению на филологическом факультете.

Если углубиться в интереснейшие проблемы, позволяющие заглянуть в «святая святых» языкового механизма, можно было бы затронуть и соотношение синтаксического, лексического, формального и значимого в языке. Но сейчас хотелось бы обратить внимание на одно непременное условие: все используемые им строевые элементы должны обладать свойством продуктивности, т.е. быть такими, которые «в языке определенной эпохи служат образцом для построения новых слов, форм, синтаксических конструкций и т.д.» [3, с. 241].

Кстати, надо сказать, что принцип использования наиболее продуктивных строевых элементов может быть применен не только в экспериментальных построениях, как у Л. В. Щербы. По этому же принципу построены и различные тайные языки, служащие для обеспечения недоступности передаваемой информации, так называемые арго. К числу таких языков относился, например, язык бродячих торговцев – офень, созданный с целью защиты от возможных покушений на них во время постоянных скитаний, и современный язык преступников в криминалистике.

Во фразе Л. В. Щербы речь идет о живом существе «куздре», ее признаке «глокая» куздра, они связаны между сами, где куздра – основное слово, а глокая – зависимое. Они согласуются, на это указывает окончание *-а* в слове куздра и окончание *-ая* в слове глокая. И о ее одноразовом действии в прошлом «будланула», на что указывает суффикс *-л-* прошедшего времени, окончание *-а* ж. р. и суффикс *-ну-* со значением единичного действия. В настоящем времени «кудрячит», на что указывает окончание окончание *-ит* 3 лица единственного числа. Кудрячит она над живым существом мужского пола «бокром». Это существо, о чем свидетельствует слово, стоящее в В.п. с окончанием *-а*. Если бы это существительное было неодушевленным, то окончание у него было бы нулевое, как, например, «друг» вижу (кого?) «друга», «дом» вижу (что?) «дом». На то, что у бокра есть детеныш, указывает корень слова «бокр» и продуктивный суффикс для

обозначения детенышей животных -*енк*-, например, «медвежонок», «тигренок». Слово «штеко» имеет финаль -*о*, как у наречий, «громко», «весело», «легко» и обозначает признак действия «будланула».

Надо сказать, что фраза Л. В. Щербы явилась лингвопредтечей героини сказки «Пуськи Бятые» Л. Петрушевской – Калуши. Текст сказки Петрушевской построен по такому же принципу. Прочитаем отрывок этого во многих отношениях любопытного произведения: «*Сяпала Калуша с Калушатами по напушке. И увазила Бутявку, и волит: Калушата! Калушаточки! Бутявка! Калушата присяпали и Бутявку стрямкали. И подудонились. А Калуша волит: Оее! Оее! Бутявка-то некузявая! Калушата Бутявку вычучили*. И окончание лингвосказки: *«А калушав олит: «Бутявок не стрямкают. От них дудонятся. Бутявки дюбые и зюмо-зюмо некузявые». ...А бутявка за напушкой волит: «Калушата подудонились! Калушата подудонились! Пуськи Бятые. Зюмо-зюмо некузявые»*. Лишенное, на первый взгляд, смысла «абсурдное» построение лингвосказки проявило одну из основных особенностей полноценного текста – способность заключать в себе и передавать информацию. И вдумчивый, лингвистически настроенный читатель, поймет смысл этого произведения. В ней речь идет о Калуше, которая заботится о своих детенышах «калушатах». *А Калуша волит: «Бутявок не стрямкают. От них дудонятся»*. В этом отрывке главная героиня пытается объяснить своим детям, что можно отравиться. *«Бутявки дюбые и зюмо-зюмо некузявые». Бутявки гадкие и очень-очень ядовитые. От бутявок тошнит. «А бутявка за напушкой волит: «Калушата подудонились! Калушатаподудонились! Пуськи Бятые. Зюмо-зюмо некузявые»*. А бутявка кричит с опушки: – Калушата отравились! Калушата отравились! Дети непослушные! Такие-сякие!

Итак, различные искусственные построения стремятся к использованию наиболее продуктивных образцов словообразования, словоизменения, синтаксических конструкций. С какой же продуктивной моделью соотносится, в таком случае, дважды встречающаяся в лингвосказке «Пуськи бятые» форма *зюмо-зюмо* в выражении *зюмо-зюмо некузявые*, которая нас так заинтересовала? Проанализируем ее. По всем признакам она должна быть определена как удвоенное наречие степени. И наиболее распространенное в русском языке наречие *очень*, и именно для него характерно употребление в повторах (*очень-очень*

хороший, очень-очень холодно и т.п.). Наиболее типичный в русском языке формальный показатель наречий степени – суффикс *-о*: *чрезвычайно, чрезмерно, неописуемо* и др.

Этот процесс обычно используется с самоочевидным символизмом для обозначения таких понятий, как обычность действия, повышенная интенсивность и длительность [1, с. 59]. Русский язык в этом отношении не является исключением: удвоение (редупликация) в нем также весьма распространено. Удваиваться могут разные части речи, но наиболее типичны повторы для наречий и прилагательных в разных формах: простое удвоение (*красивый-красивый, темно-темно* и т.п.), удвоение, содержащее форму с суффиксом -ым в первой части (*белым-бело, полным-полно*) [2, с. 117]; удвоение, содержащее во второй части прилагательное, наречие или причастие, образованное при помощи приставки или суффикса (*ломаный-переломаный, длинный-предлинный*).

Удвоения с уменьшительными формами типичны для устного поэтического творчества, а также для «народной» речи. Они могут характеризовать также утрировано эмоциональную, сентиментально-сюсюкающую речь, особенно в обращении к детям. Чаще всего они служат целям стилизации под народно-поэтическую речь.

Итак, в русском языке редуплицированные прилагательные и наречия обозначают очень высокую или предельную степень признака, вызывающую у говорящего какие-либо эмоции. В нашем случае сигнал опасности, тревоги.

Таким образом, фраза Л. В. Щербы и «абсурдный» на первый взгляд текст лингвосказки Л. Петрушевской как лингвистические загадки легко разгадывать. Они построены по одному принципу, определяющему сущностные характеристики любого языка, – грамматическому, важность которого была сформулирована еще Михаилом Васильевичем Ломоносовым «Тупа оратория, косноязычна поэзия, неосновательна философия, неприятна история, сомнительна юриспруденция без грамматики. В грамматике все науки нужду имеют». Так давайте же изучать грамматику вместе!

1. Сепир Э. Язык / Э. Сепир. [пер. с англ. А. М. Сухотин]. – М.; Ленинград, 1934. – 223 с.

2. Теория функциональной грамматики: Качественность. Количественность / Отв. ред. А. В. Бондарко. – СПб. : Наука, 1996. – 264 с.

3. Энциклопедический словарь юного філолога / Сост. М. В. Панов. – М. : «Педагогика», 1984. – 354 с.

КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ В УМОВАХ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Наталія Дундукова

магістрантка факультету української філології та соціальних наук

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Науковий керівник – доц. Погорєлова А. Д.

Реалізація нового Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти потребує нового підходу до моделювання уроків літератури в умовах профільного навчання, суттєвою відмінністю яких є триєдиний підхід до здійснення навчально-виховного процесу, зокрема: особистісно зорієнтований, компетентнісний та діяльнісний. Це зміщує акценти в освіті з вивчення основ наук на результати засвоєння навчальних програм, де передбачено не тільки предметні знання, але й уміння застосовувати їх у практичній діяльності. Саме тому актуальним стало питання забезпечення формування предметних та ключових компетенцій учнів, що можливо за умови реалізації вчителем компетентнісного та діяльнісного підходів у навчально-виховному процесі.

У методиці викладання української літератури питання компетентнісного підходу в умовах профільного навчання досліджувалося Л. Ломако, В. Раєвським, Г. Токмань, А. Фасолею, В. Шулярем та ін. Відомий сучасний методист В. Шуляр у статті «Концепція літературної освіти школярів у системі профільного навчання» з цього приводу зазначає, що «важливою умовою навчання й першим кроком до формування компетентності учня є внутрішня мотивація (самомотивація). Тому вчителю-словеснику необхідно шукати відповідь на «вічне питання»: як побудувати навчальний процес, щоб урок викликав емоційне піднесення в

школярів, неодмінно позитивно впливав на їхні почуття і мислення, збагачував їх досвідом самостійних пошуків і роздумів» [8, с. 29]. Аналогічне зазначає також провідний методист А. Хуторський. Він, зокрема, наголошує на тому, що «компетентнісний підхід спрямований на розвиток особистості, формування компетентності, розкриття здібностей учнів, засвоєння нових способів діяльності, набуття досвіду самостійного розв'язання проблем; самореалізації та самовдосконаленню учнів, головною метою якого є не сума знань, умінь і навиків, а вміння використовувати набуті знання, здатність діяти в різних проблемних ситуаціях.» [7, с. 26]. **За визначенням Л. Телішевської, компетентнісний підхід** – це спрямованість навчально-виховного процесу на формування й розвиток ключових (базових) і предметних компетентностей [5, с. 31]. Ключова компетентність – спеціально структурований комплекс характеристик (якостей) особистості, що дає можливість їй ефективно діяти у різних сферах життєдіяльності й належить до загальногалузевого змісту освітніх стандартів. Предметна (галузева) компетентність – набутий учнями у процесі навчання досвід специфічної для певного предмета діяльності, пов'язаної із засвоєнням, розумінням і застосуванням нових знань.

Чинні програми з української літератури для 5-9 класів (зі змінами, затвердженими наказом МОН від 07.06.2017 № 804) та 10-11 класів (зі змінами, затвердженими наказом МОН від 14.07.2016 № 826) містять рубрику відповідно до Державного стандарту базової і повної середньої освіти. В них наскрізно втілено ключові компетентності, що забезпечують їх реалізацію у таких напрямках: соціальні компетентності (активна участь у суспільному житті; здатність знайти, зберегти і розвинути себе як особистість; розвиток комунікативних якостей; здатність розв'язувати проблеми; формування світоглядних і загальнолюдських ціннісних орієнтирів); мотиваційні компетентності (розвиток творчих здібностей, здатності до навчання, самостійності мислення); функціональні компетентності: естетична, культурологічна, мовна, комунікативна (вміння оперувати набутими знаннями, сформованими навичками, використовувати їх у практичному житті). До того ж у Державному стандарті зазначено, що «компетентнісний підхід у навчанні української літератури полягає в способі організації навчально-пізнавальної

діяльності учнів, з метою забезпечити належну якість їх освіти і тим самим досягти відповідних цілей навчання під час вирішення певних проблемних задач» [2].

Досліджуючи сучасний урок і теорію та практику методики літератури, відомий науковець-методист Н. Волошина акцентує увагу на «удосконаленні змісту літературної освіти, структурі шкільного курсу літератури, шкільних програм з літератури; підвищенні педагогічної майстерності вчителя літератури, посиленні його науково-педагогічної і психологічної підготовки для забезпечення творчої діяльності в процесі вивчення літератури в школі» [1, с. 5]. Варто зазначити, що компетентнісний підхід – комплексний підхід, елементами якого є визначення мети, вибір змісту, організація навчального процесу, вибір освітніх технологій, оцінювання результатів. Цьому сприяють використання різних методів і форм організаційної діяльності, технологій, спрямованих на збільшення ролі самостійної та практичної роботи учнів, на розв'язання проблем навчального характеру.

Слід зауважити, що в даний час існує ряд спроб визначити поняття «компетентність» з освітньої точки зору. З'ясуємо дескрипцію структури категорії компетéнтність за словником-довідником «Професія – вчитель літератури», в якому зазначено, що компетéнтність (у перекладі з латинської competentia означає коло питань, у яких людина добре обізнана, має знання та досвід) – це проінформованість, обізнаність, авторитетність [4, с. 24]. Питання формування компетентностей висвітлено у Державному стандарті поняття вживаються у такому значенні:

- ключова компетентність – спеціально структурований комплекс характеристик (якостей) особистості, що дає можливість їй ефективно діяти у різних сферах життєдіяльності і належить до загальногалузевого змісту освітніх стандартів;

- ключова компетенція – певний рівень знань, умінь, навичок, ставлень, які можна застосувати у сфері діяльності людини [2].

Спорідненим поняттям тут є «готовність» учня. У тлумачному словнику С. Ожегова під готовністю розуміється «згода зробити що-небудь» або «стан, при якому все зроблено, усе готове для чого-небудь» [3]. Дійсно, поняття «стан» може характеризувати компетентність учня, готового використовувати «засвоєні знання,

навчальні вміння та навички, а також способи діяльності», але в даному випадку не враховується особистісне значеннєве ставлення учня до майбутньої діяльності, до предмета цієї діяльності, а також не конкретизується, які саме «практичні та теоретичні задачі» будуть вирішуватись при реалізації компетентності.

У зв'язку з цим пропонується адекватне змістове та організаційне наповнення системи формування компетентностей учнів за рахунок реалізації певних методів і технологій навчання. Найефективнішими визначають метод проектів, дебати, позакласні заходи, уроки-конференції, створення портфоліо учня та технологію розвитку критичного мислення через читання та письмо, використання інноваційних, рефлексивно-предметних, ігрових технологій.

Зазначені методи та технології ставлять учня в позицію творця, а не виконавця чужої волі. Психологія компетентнісного підходу до навчання спрямована на те, як допомогти дитині пізнати себе (самопізнання), як оцінювати себе (самооцінка), як навчити самоаналізу (рефлексія), скласти життєву програму, проект (самопроектування), як планувати, організовувати діяльність задля досягнення мети життя, як здійснювати відповідальний життєвий вибір.

Усі ці технології можна застосовувати на уроках української літератури для формування предметних компетентностей, до яких належать: власне читацька, ціннісно-світоглядна, комунікативно-мовленнєва, діяльнісна, громадянська, продуктивна, народознавча, загальнокультурна, інформаційна, інтеркультурна, навчально-пізнавальна, емоційна, рефлексивна, особистісна. В умовах профільного навчання дуже важливо розвивати в старшокласників інтелектуальну компетентність, яка передбачає здатність учнів працювати з різноманітною інформацією, володіння прийомами самостійного здобуття нових знань, застосовувати їх у різноманітних ситуаціях, високий рівень розвитку пізнавальних процесів; креативну компетентність, що передбачає вміння розв'язувати творчо будь-які навчальні завдання, передбачати їх новизну; бажання і вміння діяти не за зразком, а оригінально тощо. Це позитивно впливатиме на розвиток у старшокласників комунікативних умінь.

Як зазначає сучасна дослідниця Л. Фурсова, «компетентнісний підхід до розвитку мовлення учнів старшої школи вирішальним передбачає самостійність, критичність їхніх суджень під час обговорення певних життєвих проблем. Це

сприятиме посиленню розвитку самостійності суджень, умінь обґрунтовувати свої думки, зіставляти їх з іншими, що належать до ключових компетентностей» [6, с. 27]. Для формування комунікативних умінь учнів старшої школи потрібна раціональна система завдань, яка забезпечить процеси навчання мовлення і буде побудована на текстовій основі, оскільки на будь-якому тексті вирішується комплекс завдань, що стосуються змісту, композиції і мовного його оформлення. Серед них слід відзначити такі, як: складання конспектів, рефератів, бібліографії, написання статей, анотацій, рецензій на почуте і прочитане, інтерв'ю, портретних нарисів, резюме; підготовка повідомлень, доповідей на лінгвістичні, морально-етичні, суспільні теми, виступів у науковому стилі та їх оцінкою, на зборах, семінарах.

Учитель української літератури повинен пам’ятати, що компетентнісно зорієнтоване навчання української словесності закінчується не відповіддю біля дошки, а створенням продукту, яким може бути, наприклад, самостійно підготовлений твір будь-якого жанру, виконаний проект, запропоноване розв’язання проблеми, гармонійний міжособистісний діалог тощо. Варто зазначити, що компетентнісний підхід висуває на перше місце не інформованість учня, а вміння розв’язувати проблеми, що виникають в конкретних ситуаціях, за допомогою одержаних знань і набутих умінь.

Структуруючи навчальний матеріал з української літератури виходимо з наукових даних про дидактичні й розвивальні функції системних літературних зв’язків. Спираючись на взаємозв’язки літературних знань, допомагаємо осмислити їхню сутність та закономірність у процесі спілкування. Без уміння встановлювати органічні зв’язки між літературними поняттями знання будуть формальними, оскільки вони не зможуть активізуватися на практиці.

Важливою умовою навчання й першим кроком до формування компетентності учня є внутрішня мотивація. Уміння й бажання навчатися – це той фундамент, який має закласти як вчитель. Тому перед кожним уроком треба шукати відповідь на «вічне питання»: як побудувати навчальний процес, щоб урок викликав емоційне піднесення в школярів, неодмінно позитивно впливав на їхні почуття і мислення, збагачував їх досвідом самостійних пошуків і роздумів. Ефективним для виявлення та розвитку творчих здібностей учнів старшого

шкільного віку є проведення нестандартних кроків, які сприяють формуванню духовного світу, загальнолюдських цінностей, що є складовими соціальної компетентності.

Наприклад:

10 клас: *інтегрований урок («Павло Тичина. Збірка «Перемагать і жить»), урок-пошук («Пошуки сенсу життя героями драматичної поеми Лесі Українки «Бояриня»), урок-відкриття ««Пошуки щастя героями повісті М.Коцюбинського «Тіні забутих предків»).*

11 клас: *урок-дослідження («Що є добром для героїв роману «Марія» У. Самчука?»), урок-портрет («Яскравий світ художнього слова Л. Костенко»).*

Отже, компетентнісний підхід є орієнтиром, який спрямовує дії вчителя на розвиток комунікативно компетентної особистості старшокласника в умовах профільного навчання. Таким чином, успішність його розвитку залежить від багатьох чинників, серед яких: підвищення ступеня мотивації учіння за рахунок усвідомлення його користі для нинішнього і подальшого життя учнів, їхнього спілкування в різних ситуаціях; підвищення долі індивідуальної самоосвіти, уваги до способів роботи з інформацією, форм і методів навчання; урахування вікових особливостей старшокласників; забезпечення здійснення ними індивідуальної освітньої траєкторії, знаннями і вміннями, необхідними для здійснення соціального аспекту. Усебічне дослідження й науково-методичне осмислення компетентнісного підходу в умовах профільного навчання є на сьогодні проблемою актуальною та перспективною й відкриває перед дослідниками широкі інтерпретаційні можливості.

1. Волошина Н. Й. Наукові і прикладні функції методики літератури / Н. Й. Волошина // Українська література в загальноосвітній школі. – 2004. – № 10. – С.4-6.

2. Державний стандарт базової і повної середньої освіти / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.mon.gov.ua.

3. Ожегов С. І. Тлумачний словник термінів: 70000 слов / Под ред. Н. Ю. Шведовой. – М. : Русский язык, 1990. – 917 с.

4. Професія – вчитель літератури: Словник-довідник / Упор. Т. Чередник. – Тернопіль : Мандрівець, 2009. – 140 с.

5. Телішевська Л. М. Фанфіки: форми і методи роботи / Л. М. Телішевська // Дивослово. – 2013. – № 7. – С. 28–37.

6. Фурсова Л. О. Від літературної компетенції – до життєвої компетентності (Формування літературної компетенції учнів на уроках української літератури в процесі використання контекстних матеріалів) / Л. О. Фурсова // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2005. – №5. – С. 23-31.

7. Хуторський А. В. Ключові освітні компетентності / А. В. Хуторський // Дивослово. – 2011. – № 2. – С. 22–31.

8. Шуляр В. І. Концепція літературної освіти школярів у системі профільного навчання / В. І. Шуляр // Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2007. – № 5. – С. 27–36.

УСЕЧЕНИЕ В РАМКАХ ЯЗЫКОВОЙ ИГРЫ
(на материале стихотворения Ю. Басина «Удачник»)

Мария Заболенная

магистрантка кафедры русского языка,

Одесский национальный университет им. И.И. Мечникова

Научный руководитель – доц. Горбань В. В.

В данной статье мы рассмотрим функционирование усечений в ситуации языковой игры. Традиционно под процессом усечения понимается способ образования производных слов путём сокращения производящей основы по аббревиатурному принципу (вне границ морфем). Многие лингвисты (Тихонов, Шанский и др.) не выделяют усечения в отдельный способ словообразования, а относят его к аббревиации. Соответственно, усечение как лексическая единица в их понимании является аббревиатурой.

Мы понимаем процесс усечение более широко и относим к нему такое явление, которое получило название редеривации. **Редеривация** – это такое словопроизводство, посредством которого новое слово образуется от существующего не в виде производного, а в виде производящего. Возникшая благодаря обратному словообразованию лексическая единица выступает по отношению к слову, на основе которого она появилась, как нечто более простое по структуре [8, с.69]. Широкий круг языковедов говорит о том, что усечение как процесс встречается только при образовании имён существительных. Мы попытаемся опровергнуть эту точку зрения.

Для анализа усечений обратимся к верлибру Юрия Басина, современного российского поэта.

Шёл по улице удачник,
Весь в глиже, одетый брежно,
И на вид он очень взрачный,
Сразу видно, что годяй!
Он людимый, он имущий,
Удивительный дотёпа,
Он доумок и доучка,
И доразвитый вполне.
А ему идёт навстречу
Врастеничная Смеяна,
Языком вполне цензурным
Говорит ему взначай:
Я уклюжая такая,
И природная поседа,
Я радивая ужасно,
Очень ряшество люблю!
А давай-ка мы с тобою
Будем жить в законном браке,
Ведь такой кудышной пары
Сыщут вряд ли кто и где!

Стихотворение имеет название «Удачник». Имя существительное **удачник** встречается в современном русском литературном языке довольно редко, в отличие от неудачник. В толковом словаре, Ожегова это слово имеет следующее определение: «человек, которому всё удаётся»[4, с.708], и имеет пометы ‘разг’, ‘фам’. Антоним неудачник является стилистически нейтральным, что и объясняет его бóльшую частотность. В сознании массового читателя существительное удачник, скорее всего, будет восприниматься как потенциальное слово, образованное от неудачник путём усечения префикса не-. Именно с помощью усечения приставки не- реализуется языковая игра в стихотворении Ю. Басина.

Следующим существительным после удачник является **дотёпа**. Данное слово отсутствует в толковых словарях русского языка. С помощью префикса не- образован антоним недотёпа, который в толковых словарях определяется следующим образом: «неуклюжий, во всём неловкий человек» [2, с.281] и также имеет помету ‘разг’. На основании этого определения можно говорить о том, что дотёпа – это ловкий и проворный человек. Усечение префикса обеспечивает реализацию игровой и развлекательной функций языковой игры. Имя существительное *дотёпа* не является узуальным и в восприятии индивидуума осознаётся как отклонение от нормы, что и обеспечивает комический эффект.

Помимо имён существительных, в тексте встречаются и имена прилагательные, образованные аналогичным способом. Например, слово **людимый**. Оно находилось в употреблении в XVIII веке [6, с.54]. В современном русском литературном языке это прилагательное не является узуальным. Как и в примере с существительным удачник, оно будет восприниматься читателем как новообразование от *нелюдимый*. Зная значение данного прилагательного («угрюмый, избегающий общения с другими людьми, любящий одиночество» [4, с.521]), читатель без проблем может дать дефиницию слову *людимый*: общительный, дружелюбный.

По такому же принципу образованы и наречия. Мы встречаем в тексте лексему **брежно**, которая не является нормативной. Зная о восточнославянском полногласии, мы можем образовать слово бережно. Оно имеет в словарях два значения:

1. Заботливо, внимательно, осторожно.

2. перен. Расчётливо, экономно [4, с.59].

Однако массовый читатель может не сопоставить эти две лексемы (*брежно-бережно*). Отталкиваясь от слова небрежно, дефиниция которого есть в толковых словарях: «невнимательно, неаккуратно, без должной тщательности»[4, с.518], мы понимаем, что брежно – аккуратно, внимательно. Следует отметить, что лексема небрежно не имеет антонимичной пары вследствие ненормативности *брежно* и некоторого семантического отличия от *бережно*.

Итак, мы можем заметить, что больше всего языковая игра представлена среди имён существительных – 9 единиц, прилагательных – 6 и наречий – 2 единицы. Языковая игра состоит в обращении к неканоничному, нестандартному, неузуальному слову и нацелена преимущественно на комический эффект.

1. Витгенштейн Л. Философские работы / Л. Витгенштейн. – М.: Гнозис, 1994. – 612 с.

2. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка: избр. ст. / В. И. Даль. − М.: ОЛМА МедиаГрупп, 2009. − 573 с.

3. Земская Е. А. Языковая игра/ Е.А. Земская, М. В. Китайгородская, Н. Н. Розанова // Русская разговорная речь. Фонетика. Морфология. Лексика. Жест. – М., 1983. – С. 172 – 214.

4. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка/С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова.– М.: ООО «А ТЕМП», 2006. — 944 с.

5. Санников В. З. Русский язык в зеркале языковой игры/ В.З. Санников. – М.: Языки русской культуры, 1999. – 552 с.

6. Словарь русского языка XVIII века/ Под ред. Ю. С. Сорокина. — СПб.:Наука, 1984. – 142 с.

7. Стахеева А.В. Аббревиация: словопроизводство и словотворчество: автореф. дисс. на соискание уч. степени канд.филолог.наук: специальность 10.02.01 «Русский язык»/ А.В.Стахеева.− Ростов-на-Дону, 2008.− 24 с.

8. Шанский Н. М. Современный русский язык. Учеб. для студентов пед. ин-тов.Словообразование. Морфология / Н. М. Шанский, А. Н. Тихонов.— М.: Просвещение, 1987. — 256 с.

Электронные источники:

1. Блог Юрия Басина [https://yuri4z5lf.livejournal.com/268607.html]

МІФОЛОГІЧНИЙ ПРОСТІР ПОЕЗІЇ ВАСИЛЯ ГЕРАСИМ'ЮКА

Юлія Карпова

магістрантка кафедри української мови і літератури,

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Науковий керівник – доц. Соколова А. В.

Сучасна українська поезія відзначається міфологічною спрямованістю художнього мислення. Поети-вісімдесятники усвідомлюють міф як «альтернативну реальність» (М. Моклиця), в якій можлива не лише авторська рецепція давньої міфології, але й створення власної концепції у сприйнятті сучасного світу. Поети не лише вдаються до трансформації стародавніх міфів, а й виступають активними міфотворцями.

До таких митців належить В. Герасим'юк − визначний репрезентант поетичної генерації «вісімдесятників», лауреат Шевченківської премії (2003), ведучий літературних програм Українського радіо. Прагнучи пізнати таємниці світу, розгадати одвічну загадку людини, її місця у всесвіті, В. Герасим'юк створює особливий міфологічний простір, в основі якого − органічне злиття людини з природою, язичницьке обожнення життя і водночас глибока християнська віра. Синтез язичницького та християнського мислення поєднано в поетичній моделі світобудови і складають специфіку авторської естетичної системи.

Поезія В. Герасим'юка ґрунтується на яскравому вияві міфологізму, котрий, привертав увагу багатьох літературознавців: І. Дзюби, М. Рябчука, Т. Салиги, А. Дністрового, М. Лазарука, К. Москальця, Л. Тарнашинської, О. Забужко, Л. Талалая, Л. Таран, В. Копиці. Проте залишається актуальним дослідження поезій В. Герасимюка у річищі новочасних тенденцій вітчизняної міфокритики.

Мета статті – проаналізувати основу міфопростору лірики В. Герасим'юка, що передбачає вивчення особливостей міфопоетичного стилю поета, його художнього мислення й зображення.

В поезії В. Герасим'юка яскраво представлено Гуцульщину з її культурно-етнічною своєрідністю та драматичною історією. Поет творить міф свого гуцульського краю. Сам автор відзначив, що його збірки поезій «Смереки», «Потоки», «Космацький узір» та «Діти трепети» поєднані спільною ідеєю, тому їх можна сприймати як поетичний тетраптих, вони – про коріння, про проблему духовних витоків [7, с. 14].

Закоханість у Гуцульський край відчувається в кожному вірші поета. З тієї закоханості він виростає як творець, адже саме вона формує незалежність його поетики.

Для В. Герасим'юка рідні Карпати стають значно більшим, ніж біографічна, географічна, культурно-історична, етнографічна реальність чи міфопоетичне джерело: «.. Карпати для нього, зазначає І. Дзюба, − естетичний і етичний посил людству» [5, с. 20].

Основну особливість поезії В. Герасим'юка К. Москалець убачає у зв'язку «гуцульського космосу» зі вселенським буттям, у єдності культурно-історичного, етичного та міфопоетичного первнів художнього мислення поета: «Як ми знаємо з давніх поетик, історія описує те, що було, етика − те, як воно мало бути, а поезія − те, що могло би бути. В творчості Василя Герасим'юка ці три потоки зливаються воєдино» [6, 300].

В. Горпинич зазначає, що «уже в першій збірці В. Герасим'юка «Смереки» (1982) Гуцульщина постала не етнографією і не екзотикою, не щемливою лірикою і не грайливою бравадою, − а магією. Стихії й сили цього простору – повітря, вітри, води-потоки. Спосіб бути в ньому –перетікання, переливання, колихання, літання («*Все гойдалось, літало і мінилося без кінця*») [4, с. 47].

Збірки В. Герасим'юка «Діти трепти» (1991), «Поет у повітрі» (2002) насичені біблійною образністю. Тут міфологія тісно переплітається з екзистенцією. Виразним є симбіоз язичництва й християнства, трансформація архаїчних ритуалів, що набувають циклічного характеру. Так, сакралізованим таїнством В. Герасим'юк позначає ритуал «гашення ватри» : «*Це п'ють із темним трунком заклинань, / та*

згубний трунок слова / доки в мозку / шипить – мов кинута у воду – грань» [2, с. 92].

Характер гуцульських ритуалів найповніше відбито автором в обрядових дійствах зимового циклу. В. Герасим'юк яскраво зображує святкування Різдва, де органічно поєднано язичницькі та християнські традиції : «*Зранку отаву скосила*», «*Перед тобою, над горою – ліс темний*», «*Остання коляда – букові*», «*Вирвалася з ночі коляда*».

Ритуальних характеристик набуває головне християнське свято – Великдень. Його сакральний зміст розкривається через символіку писанок. На думку Б.Рибакова, «саме яйце є уособленням життя, що починається. Уявлення про яйце як про мікрокосм, в якому відбився Всесвіт, беруть витоки з глибокої давнини» [8, с. 52].

Міфологічну структуру Герасим'юкової поезії репрезентує народна демонологія. Автор трансформує демонологічні образи чугайстра, арідника, полонинських духів.

В. Шухевич зауважує, що «у свідомості українця-гуцула «чорт», що виступає у кількох іпостасях, має більше позитивних рис, ніж негативних» [9, с. 386]. Так, чугайстра сприймають як «доброго духа», хоч і наділено його лякливою зовнішністю : «*звисала вовна з нього, борода, / як вовна, сива, лісова хода...*» [1, с. 8].

Оригінальним у поезіях В. Герасимюка є гармонійне поєднання язичницьких образів («*змії пожеристої*», «*папороті*», оберегу з «*дерева-громовиці*», «*заклятого зілля матриган*» з біблійним образом чорта-арідника. З цього приводу справедливим видається зауваження Б. Рибакова про те, що «ніякої непрохідної прірви між давнім слов'янським язичництвом як релігійною системою та християнством не існує. Їх об'єднує дуже багато як у системі вірування, так і у формах ритуалу» [8, с. 12-13].

Цікавої інтерпретації набуває й образ відьми, яка постає в особі «жаби»: *«очі страшніші від очей змії*»; «*прийшла назавше забрати молоко у нашої корови*» [2, с. 99]. Автор зображує відьму-жабу, керуючись народними уявленнями про цю «*ропуху балухату*», «*потвору витрішкувату*», яку «*повісять тут погань банькату / на патику, застромленому в землю, – у розколіп, / аби добре підсмажило її хиже*

сонце липневе!» [2, с. 99]. Як бачимо, постаті демонологічних істот, які уособлюють надприродню силу, посилюють містичне звучання поезій В. Герасимюка.

Переосмислюючи карпатську демонологію, поет міфологізує гуцульський простір, трансформує усталені народні обряди, замовляння, вірування, ворожіння. Досить тонко В. Герасимюк відтворює релігійну природу почуттів гуцулів-верховинців. Ритуалізовані обрядодії постають вираженням приналежності до свого етносу.

Отже, міфологічний простір поезії В. Герасим'юка характеризується відображенням дійсності за допомогою архетипових образів, міфологем та символів, трансформованих творчою уявою автора. Поезія В. Герасим'юка стала простором формування індивідуального авторського міфу, збереженням автентичного гуцульського духу, національної своєрідності поетичного космосу.

Перспективним видається дослідження есхатологічного дискурсу поезії В. Герасим'юка, міфологічної ієрархії жанрів поетичного ідіостилю автора.

1. Герасим'юк В. Космацький узір / В. Герасимюк. – К.: Рад. письменник, 1989. – 135 с.

2. Герасим'юк В. Діти трепети / В. Герасимюк. – К.: Молодь, 1991. – 126 с.

3. Герасим'юк В. Поет у повітрі. Вірші і поеми / В. Герасимюк. – Львів: Кальварія, 2002. – 144 с.

4. Горпинич В. Василь Герасим'юк / В. Горпинич // Українська мова та література. – 2008. – Ч. 13-16 (557-560). – С. 46-56.

5. Дзюба І. «.. І є такий поет» / І. Дзюба // Герасим'юк В. Була така земля: Вибране. – К.: Факт, 2003. – С. 7-20.

6. Москалець К. «Папороть»: етика і поетика / К. Москалець // Герасим'юк В. Папороть: Поезії / В. Герасим'юк. – К.: Просвіта, 2006. – С. 294-300.

7. Поет у повітрі: [Розмова з Василем Герасим'юком] // Українська культура. – 2003. – №. 1. – С. 14-15.

8. Рыбаков Б. А. Язычество древних славян. Изд-е 2 / Б. А. Рыбаков. – М.: Наука, 1994. – 608 с.

9. Шухевич В. Гуцульщина, Т.1., Ч. 2 / В. Шухевич // Матеріали до українсько-руської етнології. – Т.4. – Львів, 1901. – 445 с.

ВИВЧЕННЯ СТИЛІСТИЧНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ЛЕКСИКИ ТА ФРАЗЕОЛОГІЇ В ПРОФІЛЬНІЙ ШКОЛІ

Надія Кравченко

студентка IV курсу факультету української філології та соціальних наук

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

науковий керівник – доц. Мельникова Р. М.

Спочатку було слово. А слово, як ми знаємо, – це одна з основних одиниць мови. Слово служить для найменування предметів, явищ, відношень, почуттів, думок. І в залежності від того, хто, де і в якому суспільстві говорить, визначаються стилі мовлення. Кожен з них використовується в певній галузі, в певних обставинах, у певній групі людей. А вже класифікацію і засоби використання стилів мовлення вивчає такий розділ мовознавства як стилістика.

Стилістика – це наука, яка вивчає мистецтва мовлення, вміння досягати високої дієвості висловлювання. Тому основна мета стилістичної роботи у школі – розвивати стилістично диференційоване мовлення учнів. Стилістичне забарвлення пронизує всю систему мови, але найбільша кількість стилістично забарвлених одиниць притаманна саме лексиці. Лексична стилістика вивчає функціонально-стильову диференціацію лексичного складу мови, особливості вживання лексичних одиниць у різних функціональних стилях, виражальні можливості різних груп лексики, способи і прийоми використання функціональних властивостей лексичних одиниць для досягнення певного стилістичного забарвлення.

Мета статті – проаналізувати стилістичні можливості використання лексикології і фразеології, допомогти вчителю в організації роботи над формуванням в учнів профільної школи вміння використовувати в мовленні стилістичні засоби лексикології та фразеології.

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- проаналізувати шкільну програму з української мови для 10 класу профільного навчання;

- виявити стилістичні можливості лексикології та фразеології та особливості їх використання в функціональних стилях мовлення;

- навчити правильно використовувати у мовленні певні стилістичні засоби за допомогою вправ.

Актуальність статті полягає в необхідності з нових методологічних позицій осмислити роль лексики і фразеології та їхніх стилістичних можливостей у мовленні учнів.

Розділ стилістика вивчається як в середній, так і в старшій школі, в профільних класах. В середній як правило вивчаються всі стилі мовлення та їхні особливості. В 10-11 класах – функційно-стильовий підхід до вивчення мовних одиниць, тобто морфологічні засоби, синтаксичні особливості увиразнення мови.

Кожна мовна одиниця виконує у тексті певну стилістичну функцію. До лексичних мовних одиниць належать багатозначні слова, синоніми, антоніми, пароніми, запозичені слова, термінологічна лексика, професіоналізми, жаргонізми, діалектизми, пасивна лексика, тобто неологізми, історизми та архаїзми і т. д.; до фразеологічних - фразеологізми, ідіоми, прислів'я, приказки, «крилаті» вирази.

Розглянемо, наприклад, **стилістичні функції синонімів.** Ідіографічні синоніми розрізняються відтінками значення, стилістичні – сферою вживання (приналежністю до різних функціональних стилів) і експресивним забарвленням (експресивними відтінками у порівнянні з нейтральним основним словом синонімічного ряду).

Синоніми розрізняються один від одного відтінками значення. Так у словах *працювати* і *трудитися* є суттєва різниця у відтінках значень: *трудитися* – означає не просто працювати, а працювати наполегливо, сумлінно. Поняття труда як доцільної діяльності пов'язане тільки з людиною.

Синоніми можуть відрізнятися один від одного особливостями стилістичного вживання. Наприклад, *будувати* – нейтральне слово, а *зводити* – книжне, тому *будувати* можна майже все, а *зводити* лише монументальне, масштабне.

Багатство, виразність синонімів полягає у тонких смислових і стилістичних відтінках. Багатоманітність стилістичних функцій синонімів та їх активне вживання у всіх різновидах мови зумовлено спільністю лексичних значень, їхньою здатністю відображати те саме поняття, надаючи певного значеннєвого відтінку. Саме можливість взаємозамінності (слів, форм) є одним з основних принципів стилістики – принципом вибору.

Сильним стилістичним засобом є нанизування синонімів: *А яке потім було сум'яття , ви, напевне, догадуєтесь: спершу з мене вибивали дурування й примовляли, який я* ***бузувір, опришок, урвиголова, харциз, каламут*** *і навіть* ***химород***... (М.Стельмах)

Синоніми використовуються в усіх стилях, але їхні функції не однакові. В усіх стилях синоніми добираються з метою уникнення невмотивованих повторів. За допомогою синонімів реалізується функція точності передачі змісту висловлювання. Особливо виникає потреба якнайточнішого вияву відтінку думки в науковому, офіційно-діловому та публіцистичному стилях. Емоційно-експресивна, уточнювально-увиразнювальна функції синонімів характерні для розмовного, художнього, публіцистичного й не властиві офіційно-діловому і науковому стилям.

У старших класах з профільним рівнем навчання вводяться поняття *контекстуальний синонім, перифраза*. Перифраза як стилістична фігура активно функціонує у художньому і публіцистичному стилях і дозволяє в емоційно-експресивній формі висловити ставлення до зображуваного [2, с. 45]. Це що стосується лексичної одиниці мови.

Візьмемо фразеологічну. Фразеологізми, як сполучення, завжди є одним членом речення (ідіомою), на відміну від звичайних словосполучень, або становлять ціле речення – просте чи складне: Чесне діло роби сміло (Нар. творчість); Чуття єдиної родини (П. Тичина). В ролі ідіоми фразеологізм виконує функцію одного члена речення: Він сказав що-небудь? — Ні, набрав у рот повітря (мовчав).

Ідіома (грец. ісііота — особливість, самобутній зворот), або ідіоматичне сполучення слів, – це стійке сполучення слів, що є семантично і синтаксично неподільним, і дуже часто за лексичним значенням наближене до одного повнозначного слова: клювати носом (дрімати), попасти пальцем в небо (не вгадати), правити теревені (базікати), робити з мухи слона (перебільшувати).

Окрім ідіом, розрізняють і менш стійкі фразеологічні одиниці, що є в основному цілим реченням, – це прислів'я, приказки та влучні, або «крилаті» вислови. Їх зазвичай складають письменники, вчені і т. д. Наприклад, Що посієш, те пожнеш (Народна творчість); Всякому городу нрав і права (Г. Сковорода);

чистити авгієві стайні (знищувати бруд, наводити порядок у чомусь занехаяному) та ін.

Найчастіше фразеологізми використовуються у розмовному мовленні. Вони допомагають краще та яскравіше висловити свої думки, виражають яскравий національний колорит (адже фразеологізми є стійкими сполученнями слів, які наявні в певному вигляді лише в одній мові і не перекладаються дослівно іншою, в цьому їхня специфіка). Народні приказки та прислів'я, які теж певною мірою вважаються фразеологізмами, є дуже популярними в художньому та публіцистичному стилях мовлення. Вони збагачують мову письменника, автора, оратора, суспільного діяча, служать підсилювачем та прикрасою висловлювання. Фразеологізми є дуже вагомими виражальними стилістичними засобами мови, індивідуального мовлення, вони широко використовуються майже в усіх стилях мови, як готові й усталені, постійно оновлювані або щойно створені образні конструкції, які містять почуттєву характеристику певних осіб, персонажів, їхніх вчинків тощо. Зазвичай, рідко зустрічаються у певних жанрах офіційно-ділового та науковому стилях.

Так можна конкретно розглянути кожну одиницю мови та її стилістичну функцію. Але, щоб ці практичні вміння краще сформувалися в учнів, необхідно звернути увагу на вправи.

1. **Творче коментоване письмо.** ***До поданих слів підібрати синоніми. Визначити, якою частиною мови вони виражені. Зробити висновки.***

Праця - … (робота, труд, діло) – іменник.

Чарівний - … (прекрасний, красивий, чудовий, привабливий, пишний) – прикметник.

Говорити - … (бесідувати, розповідати, висловлюватись, балакати) – дієслово.

Важко - … (тяжко, нестерпно, скрутно) – прислівник.

2. Підібрати до слів іншомовного походження відповідні синоніми. Зробити висновки. Пояснити написання и або і в словах іншомовного походження.

Дисципліна – (порядок)

Адаптація – (пристосування)

Дистанція – (відстань)

Істина – (правда)

Інформація – (повідомлення)

Фініш – (кінець)

Договір – (угода)

3. Запишіть прислів'я. Підкресліть антоніми. Як впливають вони на зміст і виразність прислів'їв?

1. Вгору не підскочиш, униз не провалишся. 2. Хто високо літає, той низько сідає. 3. Зле – не гнися, добре – не пнися. 4. Колос повний гнеться до землі, а пустий догори стирчить. 5. Свої сухарі кращі чужих пирогів. 6. Від гніву старієш, від сміху молодієш. 7. Молодість лінива – то старість плачлива.

1. Доберіть до запропонованих фразеологізмів синоніми:

а) пальцем в небо попадати, мокра курка;

б) з одного тіста, п'яте колесо до воза;

в) клювати носом, не в своїй тарілці;

г) богові душу віддати, яблуку ніде впасти;

д) не всі вдома, теревені правити.

2. Перепишіть подані речення, замінюючи виділені слова та словосполучення фразеологізмами.

1. Оповідач несподівано замовк. 2. Було дуже тихо. 3. Дівчина стояла посеред кімнати, вона почувала себе ніяково і червоніла з сорому. 4. Ця звістка зворушила всіх нас. 5. Він добре знав, що ризикує. 6. Довелося вирушати зовсім рано. 7. Мати була весь вечір неспокійна. 8. Його батько був великим майстром. 9. Молоді жили дружно. 10. Зимовими вечорами вони часто сиділи без діла. 11. Хитрий дядько зумів обманути покупця. 12. Свекруха почала лаяти невісток. 13. До сусіднього села далеченько. 14. Усі дивилися на це поблажливо.

Відомості про функційні стилі мовлення – базові для засвоєння учнями функцій мовних одиниць різних рівнів у мовленні. Тож вивчення мовних засобів має бути тісно пов'язане з розширенням і поглибленням поняття про структуру стилів мовлення, мовні особливості їх. Від спостережень над окремими словами, виразами, реченнями в текстах різних стилів мовлення слід вести учнів до усвідомлення особливостей функціонування мовних одиниць різних рівнів у мовленні. Отже, стилістика має пронизувати весь курс української мови.

1. Авксентьєв Л. Г. Сучасна українська мова. Фразеологія / Л. Г. Авксентьєв. – К.: Вища школа, 1987. – 137 с.

2. Коваль А. П. Практична стилістика сучасної української мови / А. П. Коваль. – К.: Вища школа, 1987. – 349 с.

3. Новосьолова В. І. Стилістичні можливості лексикології і фразеології на уроках української мови в 10 класі / В. І. Новосьолова // Українська мова і література в школі. – 2008. – № 7/8. – С. 17-23.

МІФОЛОГЕМА МІСЯЦЯ У ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Олена Легкоход

Херсонський державний університет

Науковий керівник – к.філол.н. Цепкало Т.О.

Прадавні вірування та уявлення реалізуються в поетичних образах на рівні підсвідомості. Тому в художніх текстах важливо відчитувати міфологічний код, зашифрований у міфологемі, що, за визначенням Т. Цепкало, «вирізняється своєю міфоструктурою, внутрішньою архітектонікою, варіативністю у тлумаченні її значення, різноплановістю у декодуванні світоглядних витоків та можливістю художньої об’єктивації в індивідуально-авторському міфотворенні» [6, с.109]. Трактування митцем різноманітних образів часто відповідає праслов’янській міфології.

Міфотворчість Т. Шевченка ґрунтовно досліджували у своїх монографіях Г. Грабович та Т. Мейзерська. Виникнення, формування та функціонування архетипних образів у ліриці поета розкривала А. Шестак. Архетипні метафори у творчості Кобзаря аналізувала Л. Кравець, народнопісенні джерела його текстів розглядала О. Іванова, риси українського менталітету в поезії митця віднаходила Н. Січкар. Також в українському літературознавстві є праці, присвячені вивченню окремих образів у художньому доробку поета: О. Боронь досліджував образ саду, М. Тарасова – образ хати-пустки, О. Яковина – образ Богородиці тощо. Символ місяця розглядався лише у контексті інших поетичних образів, тому тема нашого дослідження є актуальною.

Мета нашої статті – інтерпретація міфологеми місяця у творчості Т. Шевченка.

Завдання: виявити образ нічного світила у літературних творах Кобзаря; проаналізувати трактування міфологеми місяця відповідно до світоглядних позицій українського народу; розглянути фольклорні мотиви у реалізації лунарного образу; відтворити авторське світобачення.

Т. Мейзерська відзначає, що «міф Шевченка функціонує в системі глобального метафоротворення. Він являє себе через метафоричну структуру його мислення» [5, с. 61]. У баладі «Причинна» митець використовує уособлення для зображення вечірньої природи: *«Широкий Дніпр не гомонить: / Розбивши вітер чорні хмари, / Ліг біля моря одпочить, / А з неба місяць так і сяє; / І над водою, і над гаєм, / Кругом, як в усі, все мовчить»* [7, с.15-16]. Такий метафоричний опис пейзажу є традиційним і відзначається фольклорними елементами. В наступних рядках твору Т. Шевченко розповідає про русалок, які в народних уявленнях завжди були пов'язані із місяцем: *«Аж гульк – з Дніпра повиринали / Малії діти, сміючись. / «Ходімо гріться! – закричали. – / Зійшло вже сонце!» (Голі скрізь; / З осоки коси, бо дівчата)»* [7, с.16]. Автор зображує водяниць відповідно до того, якими їх уявляли наші предки: «Вони одягнені в довгі білі сорочки або ж голі, з розпущеним чорним або зеленим волоссям до самих колін» [2, с.449]. А дітьми лоскотухи названі тому, що русалками ставали «неназвані маленькі дівчатка, мертвонароджені чи приспані матерями» [2, с.449]. Як відомо, русалки виходять із водоймища тільки вночі, а у творі звучить заклик гратися, бо зійшло сонце. Насправді, сонцем вони називають саме нічне світило, «бо, якщо їх волосся просохне, вони помирають; через це ж саме їм протипоказане сонячне тепло, а їхнє Сонце – це холодний Місяць, і не мають вони дня, а тільки місячну ніч» [1, с.280]. Тому водяниці дуже шанують нічне світило. У баладі «Причинна» вони звертаються до місяця пестливо: *«Місяченьку! / Наш голубоньку! / Ходи до нас вечеряти: / У нас козак в очереті, / В очереті, в осоці, / Срібний перстень на руці; / Молоденький, чорнобривий; / Знайшли вчора у діброві. / Світи довше в чистім полі, / Щоб нагулятись доволі. / Поки відьми не літають, / Поки півні не співають; / Посвіти нам…»* [7, с.16]. Письменник знову вдається до відображення народних уявлень щодо русалок: «Особливо полюють тоді за гарними парубками, заманюють

їх чудовими піснями, а спіймавши, лоскочуть попід руки; залоскотавши до смерті, тягнуть у воду» [2, с.449]. Вони просять місяця світити їм для того, щоб нагулятися досхочу, тому що в темну ніч на берег не можуть вийти. Отже, Т. Шевченко зображує нічне світило та русалок відповідно до української міфології.

До місяця звертались наші предки під час замовлянь та ворожінь. У баладі «Тополя» Т. Шевченка ворожка повчає дівчину, як правильно випити зілля та які дії при цьому вчинити: *«Піди до криниці; / Поки півні не співали, / Умийся водою, / Випий трошки сього зілля – / Все лихо загоїть. / Вип'єш – біжи якомога; / Що б там не кричало, / Не оглянься, поки станеш / Аж там, де прощалась. / Одпочинеш; а як стане / Місяць серед неба, / Випий ще раз; не приїде – / Втретє випить треба»* [7, с.36]. Нічне світило має найбільший вплив на людину опівночі. Саме тому стара чародійка звертає увагу молодиці на ритуальні дії в цей час. «Стародавні волхви ворожили за поверхнею Місяця та зміною його фаз за так званими "Лунниками"» [2, с.306]. Магічним споконвіків вважалось також число «три», тому й зілля треба дівчині треба випити тричі. У цій баладі поет наголошує на тому, що долю дівчини визначило ворожіння, від чого вона перетворилась на тополю. У прадавніх віруваннях долю закликали опівночі, коли був ясний місяць [2, с.216]. Тому можна стверджувати, що нічне світило сприяло чарівним подіям у творі.

Зв'язок місяця із чаклунами віддавна вважається незаперечним: «На Лису гору відьми летять на «нараду» з головним відьмаком та нечистою силою. То буває в Купальську ніч. Підвладні чарам, хмари тоді згущуються, закривають небесні світила, перетворюючи білий день на темну ніч» [2, с.277]. Схожі мотиви зустрічаються в поемі Т. Шевченка «Відьма»: *«І відьма тяжко заридала. / Цигане мовчки дивувались, / Поки поснули, де хто впав. / Вона ж не спала, не журилась, / Сиділа, ноги устромила / В гарячий попіл. Виступав / Щербатий місяць з-за могили / І на шатро мов позирав, / Аж поки хмари заступили»* [7, с.178]. Розпач чародійки підсилюється образами ночі, гарячого попелу, могили, щербатого місяця. Відомо, що «молодий (щербатий) місяць – фаза Місяця, коли з Землі видно лише частину його освітленого Сонцем диска» [3, с.369]. А тому і світло від молодика тьмяне, невиразне. Також важливо, що нічне світило виходить над могилою, а потім його заступають хмари. Це створює моторошний ефект. До того ж, наші предки «вірили,

що в хмарах часто живуть злі сили», а «чорна хмара символізує щось лихе, зловісне» [3, с.619]. Отже, у поемі «Відьма» через лунарний образ виписано екзистенційні мотиви.

У творчості Т. Шевченка зв'язок місяця із хмарами також має інші конотації. Наприклад, в історіософській поемі «Сон (Гори мої високії…)» взаємодія хмарки та нічного світила може сприйматись як утеча від самотності: *«Старий мій знову зажуривсь, / Ходив довгенько коло хати, / А потім Богу помоливсь, / Пішов у хату ночувати. / А місяць хмарою повивсь»* [7, с.199]. Відповідно до праслов'янського світобачення небесне світило мало своє свято: «то ховається за хмари, то випливає з них, то змінює свій колір, і це вважалося знаменням доброго врожаю» [2, с.305]. У цьому творі поет відтворює й інші світоглядні позиції наших предків, що стосуються астральних образів: *«Прощалося ясне сонце / З чорною землею, / Виступає круглий місяць / З сестрою зорею»* [6, с.199]. Небесні світила в уявленнях наших пращурів поставали в родинних зв'язках, де місяць міг бути або братом сонця чи зорі, або нареченим, чоловіком, оскільки символізував «чоловіче начало в природі», «його образ – батько, козак, наречений» [1, с.346]. А зоря – це «символ вічної животворчої сили, нового життя і світлого духа, який прориває нічну темряву» [1, с.346]. Відомо також, що людиною опікуються три зорі – вечірня, опівнічна та вранішня. Із тексту випливає, що мається на увазі вечірня зоря, котра символізує світло, «яке залишилося на Небі, як відблиск Сонця, що пішло на спочинок» [1, с.346].

Такі ж мотиви зустрічаються і в поезії Т. Шевченка «Не молилася за мене…»: *«А потім би з гори зійшли; / Понад Дніпром у темнім гаї / Гуляли б, поки не смеркає, / Поки мир Божий не засне, / Поки з вечірньою зорьою / Не зійде місяць над горою, / Туман на лан не прожене»* [7, с.272]. Романтичний настрій підсилюється не тільки пейзажним описом, а й символікою міфологем місяця та зорі. Як зазначає М. Костомаров, у слов'янській міфології «сонце, місяць, зірки і всі небесні явища зображувались одухотвореними. Місяць був чоловіком зірки, його супутниці: у весільних наших піснях змушують добрий місяць закликати люб'язну свою зірку зійти разом, освітити поле і море, обрадувати звірів у лісі і подорожнього в дорозі» [4, с.227]. Таким значенням наділені небесні світила у наведеному прикладі, оскільки місяць проганяє туман, що має «символіку

неясності, невиразності й, у свою чергу, стану суму, туги, печалі» [3, с.608]. Нічне світило над горою також відіграє особливе семантичне навантаження, тому що «у народних піснях далекий та важкий шлях зазвичай лежить "через тії річки бистрії, через тії гори крутії"» [3, с.144]. А гора, освічена нічним світилом, стає доступною для людини. Таке трактування названих міфологем має фольклорну основу.

У поемі «Княжна» Т. Шевченко в народнопісенному дусі також змальовує місяць над горою: *«А доня взаперті сидить / В своєму сумному покої / І дивиться, як над горою / Червоний місяць аж горить, / З-за хмари тихо виступає»* [7, с.194]. У традиційному українському світобаченні символіка гір надзвичайно багата: «передусім це перешкода; за легендами, гора – творіння диявола» [3, с.144]. Є й інші трактування цього символу, але у наведених рядках автор послуговується значенням перешкоди та загрози. Про це свідчить також червоний колір нічного світила, що, за народними уявленнями, є кольором крові та вогню [2, с.474], а «круглий, червонувато-жовтий Місяць нагадував людям закривавлену голову» [2, с.306]. Тому в сюжетній канві ліро-епічного твору Кобзаря аналізовані міфологеми підсилюють розпач головної героїні, вказують на небезпеку та тривогу.

Отже, міфологема місяця у творчості Т. Шевченка відображає традиційні українські народні уявлення та фольклорні мотиви. Лунарний образ у Кобзаря почасти символізує небезпеку, постає сонцем русалок, допомагає у чаклунстві та замовляннях, сприяє ритуальним діям тощо.

Аналіз окремих міфологем та символів у творчості Т. Шевченка сприятиме глибшому розумінню авторського світобачення, тому є актуальним та перспективним у подальших літературознавчих дослідженнях.

1. Багнюк А. Символи українства: художньо-інформаційний довідник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. 512 с.

2. Войтович В. Українська міфологія. Вид. 2-ге, стереотип. Київ : Либідь, 2005. 664 с.

3. Жайворонок В. Знаки української етнокультури : словник-довідник. Київ : Довіра, 2006. 703 с.

4. Костомаров М. Слов'янська міфологія / упоряд., приміт. І.П. Бетко, А.М. Полотай; вступна ст. М.Т. Яценка. Київ : Либідь,1994. 384 с.

5. Мейзерська Т. Проблеми індивідуальної міфології : міфотворчість Т. Шевченка : монографія. Одеса : Астропринт, 1992. 128 с.

6. Цепкало Т. Питання міфотворчості в рецепції літературознавчої науки. *Наукові праці: науковий журнал. Філологія. Літературознавство*. Вип. 283. Т. 295. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2017. С. 107-111.

7. Шевченко Т. Кобзар : повна збірка творів. Харків : Школа, 2014. 352 с.

ГОВІРКА СЕЛА СТАРА НЕКРАСІВКА ІЗМАЇЛЬСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ В ДІАЛЕКТНОМУ ОТОЧЕННІ

Ганна Маслова

студентка ІІІ курсу факультету української філології та соціальних наук,

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Науковий керівник – доц. Делюсто М. С.

Особливості російських південнобессарабських говірок, їхня класифікація – питання, що сьогодні потребують вивчення [1]. Саме тому наше дослідження має за мету висвітлити специфічні риси російської говірки села Стара Некрасівка Ізмаїльського району Одеської області, довести, що збереження мовних традицій є важливим чинником на шляху до збереження культурних цінностей наших предків, встановлення зв'язку між минулим та теперішнім.

Л. Л. Касаткін зазначає: «У пониззі Дунаю, головним чином у Румунії та Одеській області України, а також у Болгарії та Молдові живуть російські старообрядці, яких здавна називають липованами» [1, с. 77]. Представники цього субетносу і мешкають у селі Стара Некрасівка. Саме село розташоване на лівому березі Нижнього Дунаю в семи верстах від Ізмаїла вниз за течією. Засновано 12 (25) липня 1812 року на землях фортеці Ізмаїл біля озера Саф'яни. Його засновники – донські козаки, які пішли на Кубань після пригнічення антифеодального повстання Кіндратія Булавина (1707-1708 рр.). Проживши на Кубані в постійному страху більше двадцяти років, вони в 30-і роки XVII століття разом зі своїм отаманом Гнатом Некрасою (Некрасом) переселилися в Туреччину. Оскільки

основним промислом у них було рибальство, їх поселили в плавнях правого берега Нижнього Дунаю і на узбережжі Чорного моря. З приходом російських військ деякі сім'ї вирішили повернутися на батьківщину предків, тому, отримавши дозвіл в штабі російської армії, під прикриттям військової команди переправлялися на лівий берег в район фортеці Ізмаїл.

Ці поселення незабаром отримують офіційну назву Некрасівські хутори, Некрасівська Балка, а потім – слобода Некрасівка. Починаючи зі звичайних землянок, упродовж більш ніж двохсот років населення виросло в 60 разів. Але і тут не обійшлося без випробувань. Церкви, монастирі вибудовувалися і скасовувалися, особливо в 1830-х роках, коли будівництво нових старообрядницьких храмів суворо заборонялося. Але не зважаючи на заборони, в 1838 році некрасівці отримали право збудувати церкву на честь Святого Апостола Євангеліста Іоанна Богослова, яка і до цього дня радує прихожан своєю красою і величчю.

Коли перший раз приїжджаєш в село, може здатися, що люди тут замкнуті, негостинні, але саме така поведінка допомогла їм свого часу зберегти свою культуру, віру і традиції. Від роботи населення не біжить, тримають великі господарства і при цьому втоми майже не відчувають, багатьох на працю надихає церква. З покоління в покоління, від батьків до дітей переходить міцна віра у Бога, яка допомагала їм гідно переносити важкий час, вік.

«У мові липован простежуються головним чином риси Південно-Західної діалектної зони, а також псковські, відбивається вплив турецької, румунської, української мов» [1, с. 77], – пише Л. Л Касаткін. Тоді як автори «Словника російських говірок Одещини» відзначають: «Жителі російських поселень знайомі з багатьма українськими й румунськими словами, але далеко не всі ці слова вони вживають в своїй російській мові й сприймають їх як засоби свого мовлення» [2, с. 4].

Російські говірки Одещини – типово південноросійські, тяжіють до курсько-орловських. Майже 200-річне існування у відриві від материкових російських говірок не змінило їх діалектної приналежності, хоча і наклало на них помітний відбиток. Відбиток цей на лексичному рівні проявився як в помітній кількості запозичень з навколишніх української і румунської мов (у меншій мірі – з

болгарської, також гагаузької), так і у внутрішньодіалектних новаціях і діалектних перебудовах російських літературних слів.

І цінність лексичних матеріалів, зібраних в російських говірках Одещини, полягає не лише і, ймовірно, навіть не стільки в тих нових елементах (запозиченнях і новоутвореннях), які з'явилися в даних говірках після їх відділення від основного мовного масиву. Висока їх значущість як показника стійкості діалектної лексики. Російські говірки Одеської області міцно утримують свій старий лексичний запас. Більше того, вони в якійсь мірі його законсервували, зберігаючи нерідко те, що вже втрачене (чи ще не засвідчено діалектною лексикографією) в материкових говірках.

Вже на перших сторінках «Словника російських говірок Одещини» [2], який став матеріалом нашого дослідження, можемо помітити специфічну лексику, характерну для говірки села Стара Некрасівка. Наприклад, сьогодні серед літнього населення можна почути слово *али*, яке використовується як сполучник *або*: *«Плиты али примуса ретка у каво ни було»*. Наведу ще кілька прикладів. *Белослив* – 'сорт слив': *«Биласлив у меня ищё растёть»*. *Блажной* – 'ненормальний, божевільний': *«Как выпьить, блажной становицца»*. *Бойкучий* – 'сміливий, бойовий': *«Рускии байкучии были»*. *Вздержать* – 'витримати': *«Ни вздиржала малина, памёрзла»*. *Дымарня* – 'димар': *«Дымарню пастроили»*. *Жукет* – 'жакет': *«Ты надень жукет»*. *Завтрик* – 'сніданок': *«Зафтрик у нас шшас»*. *Закупорювать* – 'консервувати овочі, фрукти': *«Винаград закупорювала»*. *Зачинять* – 'закривати, зачиняти': *«А то была в вайну: абыконки зачиняли, штоп агня ни была на хутарке»*. *Золотненький* – 'пестливе до золотий': *«Ах ты мой залотниньки унучик!»*. *Клопот* – 'клопоти, турботи': *«У свякры клопат умнога, гастей нада ждать»*. *Кляпнуть* – 'бовкнути': *«Малый или старый, как кляп нить што-нибуть»*. *Колупаться* – 'довго возитися, займатися копіткою справою': *«Пал дня калупался он с тем тиливизарам»*. *Лампадник* – 'лампада': *«Ф пиредним вуглу висить лампадник»*. *Ластивинятко* – 'ластівка': *«Ластивинятки тут гнізда вьють»*. *Люнцерка* – 'трава люцерна': *«Люнцеркай у нас скатину кормлять»*. *Наймать* – 'наймати': *«Хлопцы у нас самы наймали гармонию»*. *Настачиться* – 'настачити': *«Хто на тибя настачицца?»*. Отшукать – 'знайти, відшукати': *«Атшукала йиво у гароди»*. Крыклястый – 'крикливий, галасливий' (про людину): *«Дужы крыклястая сасетка у нас»*. *Наглаголиться* – 'наговоритися':

«Наглаголилась я с вами, душу атвила». Хрыня – ‘хутряний кожушок’: *«А был вище тёплый палушубак, хриня называли, из меху».* Хапосный – ‘жадібний’: *«А скупова, жаднава челавека у нас называют хапасный». Падальница* – ‘те ж саме, що паданка’: *«Чиста адна падальница: чирвяк паел». Цыпурки* – ‘навприсядки’: *«На цыпурках сидеть не хачу». Цуркачок* – ‘цвіркун’: *«Если цуркачок в доми, дом щасливый будит».* Цвяца – ‘бузок’: «*Цвяцы нарву*». *Хвартовый* – ‘рухливий, спритний’: *«Анна хвартовая жынка». Фортуна, фуртуна* – ‘сильний вітер’: *«Фартуна з гары дуить. Фуртуна как закружыть, так с вулицы вже ухади, не то пыль фсе глаза позасыпаить». Ужим* – ‘широкий жіночий шкіряний пояс’: *«Надела базарку, затинулась ужымам и пашла». Трудящий* – ‘працьовитий’: *«Сын мой меньшой – дюжа трудящий». Панская* – ‘мальва’: *«Панская роза и леля ужэ паацвитали». Папушовый* – ‘кукурудзяний’: *«Папушовую кашу мы завём мамалыга». Расторопать* – ‘зрозуміти’: *«Я тока патом растаропала, што к чиму». Шайность* – ‘труднощі’: «*В вайну такая шайнасть була». Чирябать* – ‘шкребти, дряпати’: *«Мёт чирябають нажом». Чаканинка* – ‘тростинка’: «*Начники делали: у бутылачку ставили папуринку, чаканинку». Папушоя* – ‘кукурудза’: «*Растёть папушоя». Пекша* – ‘здобне тісто, приготовлене на Великдень’: *«Пекшу на Пасху делаим». Перековерзенить* – ‘переплутати’: *«Я пака скажу, фсё перекаверзеню». Поддувальник* – ‘кульбаба’: *«Паддувальник ничиму ни вридить», «А ета паддувальник». Сподница* – ‘нижня жіноча спідниця’: *«А пад юпку адивали спадницу».* Подножник – ‘круглий домотканий килимок’: *«Падножник сама плила».* Размышлёный – ‘розумний’: *«Он ни дужы размышлёный». Складать* – ‘складати’: *«Пшаницу мы гарманили, складали в капицы». Скрутень* – ‘вертута, виріб з тіста з начинкою’: «*С кабаком скрутни делаим, с вареньем, с сырам, с мясам. Где пиражок сделаеш, где скрутень какой»*; ‘скручений сухий очерет, призначений для розпалювання печі’: *«Печи мы растапливаем скрутнями из камыша». Понародиться* – ‘народитися у великій кількості’: *«Панарадились адни хлопчики». Работня* – ‘медоносна бджола’: *«Эта работня пчила, ана мёт сабираить. Прирожденец* – ‘уродженець, корінний житель даного села’: *«Мы приражденцы, сроду тут жывём».*

Касаткін Л. Л., порівнюючи сучасний стан та майбутні перспективи мови старообрядців-липован у Румунії та Україні вказує, що «в Україні становище

липован набагато краще, але і там в останні роки йде сильний наступ на російську мову. Одеське Подунав'я інтернаціональне, в ньому перемежовуються села з російським, українським, молдавським, гагаузьким, болгарським, румунським населенням. У всіх цих селах є школи з викладанням рідною мовою. Єдиний виняток – російські села, де викладання ведеться українською мовою. Тому і тут мова липован під загрозою зникнення» [1, с. 83].

На питання «Говірка села Стара Некрасівка – культурна цінність або пережиток минулого?» можна відповісти сміливо: культурна цінність. Людина не повинна соромитися мови своєї «малої батьківщини», забувати її, виганяти зі свого життя, тому що діалект з точки зору історії мови і народу, з точки зору культури має велике значення для нащадків. Пішли і йдуть разом з людьми старшого покоління багато слів, що означають обряди, звичаї, поняття. Але наше завдання полягає в тому, щоб зберігати живу мову предків.

1. Касаткин Л. Л. Діалект липован – руських старообрядцев Нижнего Подунавья / Касаткин Л. Л., Касаткина Р. Ф., Юмсунова Т. Б. // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. – Ізмаїл, 2004. – Вип. 17. – С. 77-84

2. Словник російських говорів Одещини: У 2-х т. – Т. І. А. – О / Відп. Ред. Ю. О. Карпенко, Сусуму Уемура. – Одеса: Астропринт, 2000. – 376 с.

ДОБРО ТА ЗЛО В ЛЕКСИЦІ І ГРАМАТИЦІ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ

Оксана Муту

студентка IV курсу факультету іноземних мов,

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Науковий керівник – д. філол. н. Колесников А.О.

Еволюція уявлень про добро і зло в історії російської мови не могла не призвести до їхнього ціннісного осмислення і виділення деяких додаткових смислів, які закріпилися в окремих словах, що утворили згодом цілі гнізда.

Як абстрактні категорії *добро* та *зло* не здатні до обчислення і допускають лише невизначено-кількісні означення (на зразок *мало* або *багато*), проте в мові російської культури між ними простежується наступна тонка різниця: якщо добро дійсно не обчислюється, тобто воно сприймається як щось цілісне, нездатне до розчленування, то зло його все-таки допускає, пор. рос. *выбрать из двух зол* або *наибольшее (наименьшее) зло*.

Будучи категоріями нормативно-оцінними, добро і зло виявилися здатні до розвитку ідеї інтенсивності, прояв якої може здійснюватися різною мірою. Це послужило основою для використання цих етичних категорій як кількісних показників, причому не тільки в світі конкретних, але і в світі абстрактних сутностей [6].

У сучасній російській літературній мові сфера кількісної інтерпретації категорій добра і зла значно звузилася, збереглася насамперед в розмовній мові у прикметника *добрий* в значенні ‘цілий, повний, в повній мірі (про кількість)’ [5, с. 555], пор., рос. *прождать добрый час*; а також у прикметників *злий* і *лютий* для позначення вищої міри будь-якої якості або дії, а саме ‘дуже сильний’, пор.: *кони, фыркая, вихрем летели, злой мороз пробирал до костей* [5, с. 841].

Добро в російських діалектах усвідомлюється або як норма, звідси значення ‘досить’, пор. рос.: *прибавить каши-то, али добро* [4, т. 8, с. 76], або як міра інтенсивності ознаки, яка досягла свого найвищого вияву, значення ‘дуже’: *Добро хорошо живут* [4, т. 8, с. 76]; ‘дуже сильно’: *Он добром простыл* [4, т. 8, с. 78], ‘багато’: *Добре мне присылают, добре, по сто рублей* [4, т. 8, с. 75]. Не випадково іменник *доброта* в деяких російських говорах вказує на ступінь придатності чого-небудь [2, т. 2, с. 30].

Щодо *зла*, то в уявленнях про нього було виявлено такі відмінності. По-перше, *зло* ніколи не усвідомлюється як норма, тобто імперативом російської культури є *добро*, а по-друге, *зло* охоплює незмірно більше поле свідомості, ніж уявлення про *добро*, про що свідчить той факт, що шкала його ознак більш розчленована, ніж у *добра*, бо зі *злом* пов’язані не тільки такі значення, як ‘дуже’: *Вино зло пьет* [4, т. 11, с. 288], ‘багато’ (*злагоре* ‘велике горе’ [4, т. 11, с. 285], ‘сильно’: *а он все зляя пьет, зляя курит* [2, т. 2, с. 172]; а й ‘мало’ (*злун* ‘трохи, мало’ [4, т. 11, с. 292], ‘дуже мало’: *вишь, какие злыдни дала пирога-то, не во что и*

влипнуть [4, т. 11, с. 294], ‘дуже багато’: *народу понаехало до злыдня* [4, т. 11, с. 293], ‘старанно’: *зло парень работает, недаром хлеб есь* і навіть ‘дуже хороший’ (*у ей такая память злая* [4, т. 11, с. 290]). Існування цих лексем в російських діалектах пояснюють все тією ж здатністю категорії зла вказувати на високий ступінь інтенсивності ознаки. Отже, цілком очевидно, що категорія *зла* в російських діалектах сприймається і як квантор, що володіє здатністю передавати ідею кількості (*багато, мало*), і як інтенсифікатор, який вказує на високу ступінь інтенсивності вияву ознаки (*дуже, сильно, дуже сильно, дуже багато, дуже хороший, старанно*).

Таким чином, якщо добро в російській традиційній духовній культурі сприймають в цілому нерозчленовано, то зло може дрібнитися на частини, передаючи градацію ознаки різного ступеня інтенсивності, від нульового до дуже високого. При цьому в мовній свідомості людини чітко оформлена наступна установка російської культури: *добра має бути багато, якщо ж його мало, то це – зло*. Це свідчить про те, що при зменшенні кількості добра, воно переходить в іншу якість – зло, разом з тим, як би багато *добра* не було зроблено, воно завжди залишається *добром*, тобто *зло* народжується від нестачі *добра*.

Категорії добра і зла вплинули на всю сферу аксіології російської традиційної культури, в результаті все, що було пов’язано з оцінкою «добре» або «погано», також виявилося втягнутим в поле квантитативності і набуло здатності передавати значення ‘кількість’. При цьому виявилася така цікава закономірність: на відміну від попередньої групи найбільше кванторів дає позитивна оцінка «добре», причому серед лексем переважають імена зі значенням ‘дуже’ і ‘багато’, тоді як оцінка зі знаком «погано» здатна утворювати квантитативи значно рідше (і в основному зі значенням ‘дуже’), т. е. доброго в житті, в розумінні мови традиційної духовної культури, значно більше, ніж поганого.

Зокрема в лексиці російської мови в значеннні ‘добре’ вживають слова: ***богато*** [4, т. 3, с. 45]; ***велей:*** *на ярмонке народу - велия, торговцев - туча, товаров – тьма* [4, т. 4, с. 110]; ***горазно***: *горазно много хочешь* [4, т. 7, с. 19]; ***горазд:*** *живут горазд хорошо* [4, т. 7, 18,]; ***дородно***: *дали сухарь и дородно*[2, т. 2, с. 47]; ***дивно:*** *я сегодня дивно сробил* [2, т. 2, с. 25]; ***дюжий:*** *он дюже горазд копать* [3, т. 3, с. 97]; ***крепко:*** *под кустом лежит молодой солдат, не убит лежит, крепко раненый* [4, т.

15, с. 218]; ***люто:*** *люто бранились*; *он люто любит тебя*; *парень люто робит, зато люто и ест* [4, т. 17, с. 248]; ***порато***: *я за последнее время порато выхудала, люди не узнают* [4, т. 30, с. 50]; ***пылко***: *они пылко жили*; *пылко холодно седни*; *вчера пылко снегу навалило* [4, т. 33, с.191]; ***резко:*** *мы уж резко старые*; *резко я не пил* [4, т. 35, с. 36].

На цьому тлі лексеми з оцінкою «погано» представлені доволі скромно, наприклад: ***благой*** ‘плохой’ [1, т. 1, с. 58]; ***благенько*** ‘много’: *развелось мышей-то благонько* [1, т. 1, с. 58]; ***дрянно*** ‘очень’: *дрянно много; дрянно больно* [4, т. 8, с. 229]; ***дурной*** ‘плохой’ [4, т. 8, с. 270]; ***дудниться*** ‘плохо чувствовать себя’: *дурниться мне что-то* [4, т. 8, с. 268]; ***дурно*** ‘очень’: *дурно баско* [4, т. 8, с. 269]; ***до дуры*** ‘много’: *своих яблок до дуры, а лезут в чужие* [1, т. 2, с. 110]; ***зряватый*** ‘плохой’; ***что зря***: *моя баба уж больно меня любит почемзря* [4, т. 11, с. 350].

Отже, виступаючи в формі дуальної опозиції, *добро* і *зло* як кількісні категорії по-різному усвідомлюються мовою російської культури, оскільки є різномірними утвореннями. Якщо добро сприймають як щось цілісне, узагальнене і дає інтенсифікатори найчастіше зі значенням ‘дуже’, то зло постає як багатовимірне явище, здатне реалізовуватися в житті з різним ступенем інтенсивності, у зв’язку з чим воно може передавати такі значення як ‘багато’, ‘дуже багато’, ‘сильно’ і ‘дуже сильно’, тобто зло в мовній свідомості російської людини сильне, його в світі багато і воно результативніше добра.

1. Новгородский областной словар: в 13-ти вып. / [отв. ред. В. П. Строгова]. – Новгород, 1992–2000.

2. Словарь вологодских говоров / [под ред. Т. Г. Паникаровской]. – Вып. 1–12. – Вологда, 1983–2007.

3. Словарь орловских говоров / [под ред. Т. В. Бахваловой]. – Вып. 1–12. – Ярославль, Орёл, 1989–2001.

4. Словарь русских народных говоров / [под ред. Ф. П. Филина, Ф. П. Сорокалетова и др.]. – Вып. 1–36. – Ленинград : Наука, 1965– 2002.

5. Словарь русского языка: В 4-х т. / [под ред. А. П. Евгеньевой]. – М., 1957–1961.

6. Философский энциклопедический словарь / [Ред.-сост. Е. Ф. Губский и др.]. – М. : Изд. дом «ИНФРА-М», 1997. – 574 с.

РАДЯНСЬКА ПОЕТИЧНА ЛЕНІНІАНА ЯК ІДЕОЛОГІЧНИЙ ПРОЕКТ

Інна Попова

магістрантка факультету іноземних мов

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Науковий керівник – проф. Шевчук Т.С.

Розпад СРСР дав потужний поштовх гуманітаристиці пострадянського простору для осмислення процесів маніпулювання масовою свідомістю засобами художньої творчості, в якій ідеалізувався образ керманича революції Володимира Ульянова-Леніна (1870-1824). Валентина Хархун в монографії «Соцреалістичний канон в українській літературі: ґенеза, розвиток, модифікації» (2009) досліджує механізм і оприявлення Леніна як варіанту тоталітарного Євангелія [6]. Авторка подає своєрідну іконографію української ленініани з виразними христологічними конотаціями, в якій увиразнено символічний, історичний та ідеалістичний етапи моделювання образу Леніна. В російській науці дуже обережно відносяться до критики радянських ідеологем та, безпосередньо, образу Леніна, що простежується у монографії А. Абрамова «Правда і вимисли про кремлівській некрополь у мавзолеї» (2005) [1].

Новизна цієї статті пов’язана з аналізом потрактування образу Леніна на матеріалі російської літератури доби соцреалізму та спробою декодування радянської ленініани. Мета дослідження полягає у студіюванні ідеологічної складової радянської ленініани. У її завдання входить аналіз передумов створення ідеологічного проекту та виведення типології потрактування ленінських образів.

Після Жовтневого перевороту 1917 р. одним із завдань народного комісаріату СРСР як центрального органу виконавчої влади новоствореної держави стало формування нової моделі світу та відповідної її вимогам концепції людини – *людини радянської*, що без роздумів виконуватиме роль гвинтика у відлаженому механізмі державної системи.

Питаннями «правильної гуманітаристики» займалася Державна комісія з народної просвіти (1917-1919), а пізніше – Народний комісаріат просвіти (Наркомпрос, 1919-1946). Діяльність відомства поширювалася на питання освіти усіх рівнів, дитячих домів і колоній, бібліотечної, книговидавничої та музейної справи, охорону пам'ятників архітектури і культури, функціонування театрів, кіно, громадських творчих об'єднань та міжнародних культурних зв'язків. Перед молодою державою постало питання поширення пропагандистської агітації, зокрема і створення радянського ідеологічного міфу, цінність якого дорівнювала би релігійному впливу як така, що прийшла на зміну ошельмованим християнським цінностям.

Широко розвернута в СРСР антирелігійна кампанія, яка супроводжувалася руйнацією храмів, масовим вбивством та репресіями духовних осіб та активних прихожан, зробила «вакантним» місце Боголюдини, в завіти якої би мали вірити мільйони духовно ошуканих людей. Смерть натхненника жовтневого перевороту, який відразу став заважати народним комісарам у їх боротьбі за владу та сфери впливу, стала вельми своєчасною: його посмертна слава мала замінити віру в Ісуса Христа, а «завіти Ілліча» – стати альтернативою десяти заповідям, Нагорній проповіді, Новозаповітним Євангеліям тощо.

Відразу після смерті вождя жовтневої революції у 1924 р. було споруджено перший дерев'яний мавзолей (кам'яний функціонує з 1930 р.), який за своєю архітектурною формою нагадує некрополі Давнього Сходу (зиккурат), що вибудовувалися для захоронення богоподібних господарів. В архітектурі Стародавньої Месопотамії зиккуратом виступала культова ярусна вежа що мала від трьох до семи ярусів у формі усічених пірамід або паралелепіпедів, що з'єднувалися сходами і пологими підйомами-пандусами. За офіційною версією, рішення про будування ритуальної споруди і муміфікування тіла вождя було прийнято через численні прохання трудящих (архівні свідчення про які відсутні), що вочевидь іде всупереч багатовіковій православній традиції погребіння тіла померлого.

«З першого погляду на мавзолей, – констатує дослідниця Майя Новик, – в яких до цих пір покоїться вождь світового пролетаріату Володимир Ілліч Ульянов-Ленін стає ясно, що його форма є чужою російській архітектурі. Тим часом, його

будував російський архітектор Олексій Вікторович Щусєв, який до революції перебував на службі у Священного Синоду, будував храми і проектував іконостас церкви в ім'я Успіння Богоматері в Києво-Печерській Лаврі. Тим сильніше дивує створена російським зодчим форма мавзолею, що далеко відстоїть не тільки від російської архітектури в цілому, але й від християнства взагалі. Мавзолей дійсно нагадує піраміду – культова споруда многобожників, чиї жерці, поклавши в основу подібної погребальниці мумію, створювали таким чином величезну кумирню, присвячену богам. У Червоній Росії таким богом був декотрий Новий світ упокоєний вождь, що його уособив» [4].

Проведена більшовиками церемонія поховання східного зразка мала на меті сакралізувати і обожнити керманича революції, зробити на Червоній площі енергоінформаційний осередок, вірогідно із застосуванням певних магічних ритуалів, скерованих на управління масовою свідомістю (мудри рук покійного тощо) [3]. Так, від самого початку сформувався культ непогрішимого «вождя народів», який нав'язувався радянській людині з дитячого віку спеціально тиражованою і обов'язковою для читання в школі добіркою оповідань про «доброго дідуся Леніна» та його дитинство. Кожний населений пункт в СРСР (а донедавна і в Україні) мав проспект та вулицю Леніна, обов'язково один або більше пам'ятник, виконаний у традиційній формі погляду скульптури в примарне щасливе майбутнє. Зображення були на грошових знаках, орденах, його ім'я двічі згадується в гімні СРСР. Портрети Леніна бачили в кабінетах кожного адміністративного установи, а також у вузах, школах, дитячих садах, що можна побачити у фільмах радянської епохи. Для дітей були написані численні розповіді про «дідуся Леніна». Кожна дитина з 7 років приймався в жовтенята і носив на грудях значок з дитячим портретом Леніна, з 14 – в комсомол з відповідними відзнаками.

Оскільки уся державна машина працювала на возвеличення культу вождя, значні зусилля з реалізації поставленої мети припали на радянську поезію. Автори поетичної ленініани змагалися у висловленні свого захоплення постаттю й ідеями Ілліча. Задав тон цьому процесу знаменитий російський поет-футурист Володимир Маяковський у поемах «Володимир Ілліч Ленін», «Розмова з товаришем Леніним», «Комсомольська» й ін. Вони мали значний вплив на читача завдяки силі таланта

митця, а окремі рядки з них надовго стали крилатими висловами: «Ленин и теперь живее всех живых», «Самый человечный человек», «Мы пойдем другим путем!», «Мы говорим Ленин – подразумеваем партия, мы говорим партия – подразумеваем Ленин» [2].

В поемі В. Маяковського «Комсомольська» нав'язливий рефрен «Ленин – жил, Ленин – жив, Ленин – будет жить» повторюється вісім разів, а провідною ідеєю твору є туга за фактом фізичної смерті вождя і ствердження його вічного життя у душах молодого покоління [2, с. 23-24]:

Но тленью не взять –
ни земле,
ни золе – ,
первейшее в Ленине –
дело.
Смерть,
косу положи.
Приговор лжив.
С таким
небесам
не блажить.
Ленин –
жил,
Ленин –
жив,
Ленин –
будет жить.

На художньому рівні культу всіляко сприяв ЛЕФ, художники якого масово виготовляли картини і плакати із зображенням Ілліча, «заповіти» якого необхідно було свято берегти, письменники і кінематограф. Цитування робіт Леніна і чинного генсека партії в будь-якій області мистецтва і науки було обов'язковою нормою, без проходження якої вона визнавалася неприпустимою та ідеологічно не витриманою. У радянський період обов'язковим атрибутом фотографій Червоній площі була

фіксації величезною кільцеподібної черзі в мавзолей, прокламація відвідування якого в державній пропаганді було рівноцінна ідеї паломництва в Мекку для мусульманина.

В поетичній ленініані відбувалися поступові трансформації віз захоплення ідеями вождя до бездумного поклоніння його особі. Михайло Свєтлов у вірші «Ленин смотрит на нас» пише: «Хочется без конца / Думать об Ильиче, / Будто рука отца / Вновь на твоїм плече» [5]. Михайло Ісаковський у поемі «Докладная записка» вкладає у вуста солдата уявлення слабої на розум людини про усюдисущого Леніна [5]:

Товарищ Ленин – он такой,
что силы слабому прибавит,
А кто упал – своей рукой
Поднимет, на ноги поставит…

Володимир Луговський не соромиться принизливо обожнювати свого кумира («Ленін») [5]:

Он воплощенье светлой силы,
Которой смерти не сломать!
…
он жив, и в каждом партбилете
души его частица есть.
…
До самых дальних поколений,
как свет, дойдут твои слова,
великий Ленин, вождь и гений,
твоя мечта в сердцах жива!

Думка про «життя вічне» Леніна нав'язливо повторюється у віршах різних років. Вірш «Ленін» Йосипа Гришашвіллі починається зі слів «Он вечно жив. Лучистым, светлым взглядом / Следит за нами, мудрый и родной» [5]. Ліричного героя цього твору можна запідозрити у шизофренічній маячні, оскільки він чує і бачить його [5]:

Он и сейчас стоит со мною рядом
И мне строфу диктует за строфой

Постає питання: чи насправді вірили поети радянської доби в ідеальні якості Леніна? Здається, що так. Ідеологічна машина СРСР безперервно працювала на створення культу вождя, в якого люди стали сприймати як надлюдину та боговтілену особистість. Нав'язувалася думка, що Ленін вічно живий, після смерті він слідкує за людьми з поза світів. Навіть у символіці агітаційних плакатів тих часів простежуються риси створення трансцендентного образа Леніна (нечіткий загадковий силует, гіпнотичний погляд тощо), який з поза світів контролює віддану йому спільноту (Див. мал. 1-3).

Малюнок 1

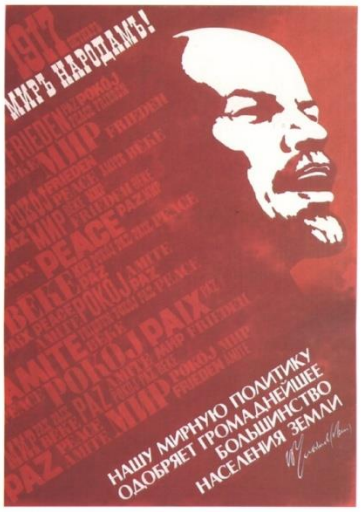

Малюнок 2

Малюнок 3

1. Абрамов А. Правда и вымыслы о кремлевском некрополе и Мавзолее. – Москва: Эксмо, 2005. – 320 с.

2. Маяковский В. Полное собрание произведений. М.: Наука, Т.2. Стихи 1924-1926 гг., 2014. – 659 с.

3. Меркулов С. Мавзолей Ленина. Зиккурат в центре Москвы [Ел. ресурс]. – Режим доступу: http://ezoterik-page.com/mavzolej-lenina/

4. Новик М. Почему у мавзолея такая необычная форма // Русская семерка [Ел. ресурс]. – Режим доступу: https://russian7.ru/post/pochemu-u-mavzoleya-lenina-takaya-neobych/

5. Стихи о Ленине [Ел. ресурс]. – Режим доступу: http://leninism.su/posetiteli-sajta-o-lenine/4189-stixi-o-lenine.html?showall=1

6. Хархун В. Соцреалістичний канон в українській літературі: ґенеза, розвиток, модифікації. – Ніжин: ТОВ «Гідромас», 2009.

ГОВІРКА С. МИХАЙЛІВКА САРАТСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ В ДІАЛЕКТНОМУ ОТОЧЕННІ

Руслана Прокоф'єва

студентка факультету української філології та соціальних наук

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Науковий керывник – д. філол. н. Колесников А. О.

Мова є найважливіший, найбагатший і найміцніший зв'язок, що з'єднує віджилі, сучасні та майбутні покоління народу в одно велике, історично живе ціле. Коли зникає народна мова, − народу нема більше! Поки жива мова в устах народу, до того часу живий і народ.*(К. Ушинський)*

Дослідження говірок,запис живого мовлення дає змогу якнайкраще та найглибше дізнатися про умови функціонування, події та зміни в суспільному устрої, що вплинули на парадигму певного наріччя і відбилися на всіх мовних рівнях говірки.

Під час проходження діалектологічної практики я мала змогу зафіксувати та систематизувати особливості говіркового мовлення в МДД, а також ознайомитись з місцевими культурними та етнографічними особливостями с. Михайлівка, Саратського району, Одеської області.

Говірка с. Михайлівка, Саратського району відноситься до південно-східного наріччя, належить до степового говору. Вона позначена особливостями розвитку фонетичної системи, лексичного складу, граматичної структури.

Село Михайлівка розташоване на лівому березі річки Сарата за 9 км. від районного центру і залізничної станції Сарата. Через село проходить автомагістраль Одеса-Рені. Населення – 2890 чоловік.

Територія, де пізніше виникне село,знаходилася під владою Золотої Орди. У XV столітті Золота Орда розпадається на кілька держав. Одна з них називалася Нагайська Орда і знаходилася між Іртишем та Волгою. Протягом XVI століття нагайці захоплюють територію між Дністром і Дунаєм. Тут вони утворюють нову державу – Буджацьку Орду.

У XVII столітті турецький мандрівник Евлія Челебі побував у наших краях і описав свій шлях від Ізмаїла до Акермана. У нагайців тоді вже було 200 сіл. На місці села Михайлівка було засноване село Галіль-Челібей.

Після російсько-турецької війни 1806-1812 рр. до Росії відійшла Бессарабія. Розпочинається її заселення. Поряд із державними селянами переселялись до Бессарабії і відставні солдати та унтер-офіцери. Під поселення їм виділялись землі в Аккерманському повіті.

На початку 1824 року до Аккерманського повіту було переселено 95 відставних унтер-офіцерів і солдат з Одеси. Вони заснували село Михайлівку. Село було названо на честь Святого Архистратига Михаїла.

Проте, існує версія, що село назване Михайлівкою на честь офіцера Михайлова, одного з перших поселенців.

З архівних джерел відомо, що село росло за рахунок переселенців із Слобідської України, а також з Верхньодніпровського повіту Катеринославської губернії. З часів заснування і впродовж декількох століть цей населений пункт визначався своїм етнічним розмаїттям.

Румунські війська прийшли на нашу територію в березні 1918 р. із західного боку. Таким чином румунська мова проникла в усі сфери життя михайлівців, залишки якої подекуди і сьогодні відтворюються в лексиці(*ча'їра, бур'дейка, ку'туля, 'клака, на'нашка, на'нашул, плачинда, папушоя. фуртуна, маґар, гараба)*. В говірці також наявні тюркізми, русизми, болгаризми та давньоруські слова.

У 1930 році румуни провели перепис населення Бессарабії. У Михайлівці налічувалося 2379 осіб:

- Українців – (2220 осіб);
- Молдован – (104 особи);
- Росіян – (32 особи);
- Болгар – (17 осіб);

- Євреїв – (4 особи);
- Німців – (2 особи).

Однак, більшість населення становили українці, і за рахунок цього село вважається власне українським.

Сучасний етнічний склад населення 2890 осіб. Українці живуть у мирних відносинах з молдованами, болгарами, росіянами, гагаузами, таджиками та вірменами. У конфліктних відносинах із ромами.

Мовний склад населення за даними перепису населення України 2001 р. має такий вигляд:

- Українська – 89,5%;
- Російська – 7,1%;
- Молдовська – 2,0%;
- Болгарська– 1,28%;
- Циганська– 0,07%;
- Гагаузька – 0,05%.

До сьогодення відбувається процес етнокультурної взаємодії, інонаціональні представники слідують своїм звичаям і традиціям, незважаючи на те, що досить давно живуть серед українців.

На підставі текстів і питальника було розроблено аналіз говірки с.Михайлівка

На фонетичному рівні говірки слід виділити такі особливості:

1. Ненаголошені /е/, /и/ зближуються у вимові і реалізуються як звуки /е^{и}/, /и^{е}/: *же^{и}ве́те, си^{е}де^{и}те́, зе^{и}рно, се^{и}ло.*
2. Ненаголошене /*о*/ перед наголошеним складом з /*у*/ звучить з наближенням до /*у*/: *бо^{у}л'у́чиї (болючий) , гово^{у}р'у́ (говорю),то^{у}|бі (тобі)*
3. Збереження фонеми /*ґ*/: *аґрус, |ґава, т'аґ.*
4. Втрата /*й*/ після голосного префікса *при|шла (прийшла)*
5. Наявне явище метатези *кирница (криниця)*
6. Спостерігається явище синкопа *Тарбунари (Татарбунари)*

Морфологічними особливостями говірки є такі:

1. Іменник *земля* І відміни м'якої групи в О.в. має флексію –ою *зем|л'о'йу –замість землею*

2. Наявність прислівників місця типу: *ос'о, тудойу, с'удойу,отут, отам, та|мо, там.*

3. В іменниках І та ІІ відміни твердої групи у М.в. однини не відбувається чергування приголосних: *в пор'адк'і.*

4. Вживання займенників типу: *никого, хто-то, де-чиї, того, мому, мономy, мої, цей, ц'а, оцей, йакойіс'*

5. Вирівнювання форм 1-ої особи однини, що виявилося в утраті чергування /д/, /т/, /з/, /с/ з шиплячими: *хо|д'у, си|д'у, во|д'у, |буд'у, крут'у,кос'у,воз'у, лаз'у.*

6. Наявні усічені форми у дієсловах, наприклад: *дись, диви, бач, а-ди.*

7. У дієсловах ІІ дієвідміни, є форми типу: *нóсе, рóбе, лізе, ходе*

8. Вживання вставного */н/ , /л/- зд^{о}|ровл'а, |мн'асо*

9. Опущення особової флексіїу дієсловах ІІ дієвідміни 3-ої особи однини в теперішньому часі: *|держе, |ходе, |воде.*

10. Вживання вигуку *мей, гай, брей.*

Лексичний рівень характеризується такими ознаками:

1. Характерним є вживання рибальської лексики: *|лави, |фатка, |волок, |павук, |плутанка, ком|байн, маку|шатнік|в'ент'ел'*, комиші, бл'есна, вобл'ер, карп, сазан, судочок.

2. Вживання виноробної лексики: *ре|вак, т'аско|ве, |т'аска, жом.*

3. Вживання давньоруських слів: *жа|ровн'а, |скатерка.*

4. Вживання русизмів:*квар|тіра,печен'уа, глаза, позно, |танци, оди|хайут', развл'е|чені'йа, |власть', мусор, по|том, |н'екоторі, стой, |поніма'еш, |сов'етов, уло |жила, |водка,скам'йу,драка, ід'омсомной, не нада, |фатит', |л'убу, ча|си,клуб|ніка.*

5. Вживання тюркізмів: *гар|ман, буд|жак,ко|шара, на|ут, ча|мур.*

6. Вживання румунізмів:*ча|їра, бур|дейка, ку|туля, |клака, на|нашка, на|нашул, пла|чинда, папу|шойа,фур|туна, ма|ґар, га|раба*

7. Вживання болгаризмів: *гра|дина, |манджя, кур|бан,*

На синтаксичному рівні спостерігаються такі особливості:

1.Багатозначний сполучник *де* вживаєтьсяу підрядних реченнях місця, так і в підрядних означальних: *де пам'йатник, де сто'йав старий клуб.*

2.Обмежене вживання сполучника *але*, частіше – сполучники *так, та, а, но, ну, нехай, бо*.

Отже, говірка села дійсно має свою специфіку. Жива мова де-чим відрізняється від літературної, проте, це не лишає її звання Української. На сьогодні існує необхідність фіксації діалектного матеріалу с. Михайлівка, Саратського району, так як говірки даної місцевості є не до кінця вивченими.

Збирання діалектного матеріалу має важливе значення для вивчення різних процесів у розвитку української мови .

1. Жилко Ф. Т. Нариси з діалектології української мови / Ф. Т. Жилко. – К. : Радянська школа, 1966. – 307 с.

2. Бевзенко С. П. Українська діалектологія / С. П. Бевзенко. – К., 1980. – 230 с.

3. Козярчук В. Г. Михайлівка :історія села / В.Г. Козярчук. – О. : Фенікс, 2015. – 144 с.

4. Словник українських говорів Одещини / Редкол.: О. І. Бондар (голов. ред.), Л. І. Хаценко (заст. голов. ред..) та ін. – Одеса: ОНУ іменіІ.І.Мечникова, 2011.

НАЙМЕНУВАННЯ ОСІБ У СОЦІОЛЕКТІ КЕЙ-ПОПЕРІВ

Любов Титаренко

магістрантка факультету української філології та соціальних наук

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Науковий керівник – доц. І. Б. Циганок

Сучасна мовна ситуація характеризується активізацією розвитку найрізноманітніших жаргонів, зокрема і молодіжного. Відтак одним із важливих питань сучасної лінгвістики є вивчення мовлення молодіжних субкультур, швидка поява яких спостерігається з другої половини XX ст. і викликана переходом суспільства до постіндустріального періоду, що спонукає до шаблонності людського мислення. Протест проти цього виражається епатажним зовнішнім

виглядом, порушенням норм поведінки, формуванням власних цінностей та мови – все це визначальні ознаки певної молодіжної субкультури, серед яких «Корейська хвиля» («Халлю», «Кей-поп»).

Різноаспектному вивченню молодіжного сленгу присвятили свої праці такі вчені, як П. Грабовий [1], Д. Громов [2], Г. Кунафіна [15], К. Курочкіна [16], С. Мартос [17], Є. Матвєєва [18], Н. Мухіна [16] та ін.

Інтенсивний розвиток субкультури кей-поперів на території України в останнє десятиліття свідчить про незаперечну актуальність вивчення їх мовлення, яке стало одним із основних засобів спілкування сучасної молоді віком від 13 до 35 років.

Метою нашої розвідки є аналіз сленгових одиниць на позначення осіб у соціолекті кей-поперів.

Джерельною базою слугували результати Інтернет-опитування представників цієї молодіжної спільноти на Україні, їхнє усне мовлення, а також вітчизняні Інтернет-ресурси (форуми), присвячені спілкуванню кей-поперів, та словники.

За нашою картотекою, найбільшу тематичну групу сленгової лексики кей-поперів становлять *найменування осіб*, серед яких виділяємо 10 підгруп за зовнішніми та внутрішніми характеристиками.

Першу підгрупу найменувань становлять імена (25,8 %): *Хобі/Хоба/Хоуп* – Джей-Хоуп (учасник гурту BTS) [10]; *Ґуккі, Ґукіч, ДжейКей* – Чон Чонґук (учасник гурту BTS); *Вишня/Вишенька* (через псевдонім), *Тоха, Техьончик* – Кім Техьон (V, Bi) (учасник гурту BTS) [10]; *Оґест Ді, Шуґарь* – Мін Юнґі (Шуґа) (учасник гурту BTS) [8]; *Леонід, Льоньчик* (через псевдонім) – Чон Теґун (Лео) (учасник гурту VIXX); *Енка* – Ча Хакьон (Ен) (учасник гурту VIXX); *Бин, Квасолинка* (від англ. Bean – квасоля) – Лі Хонбін (учасник гурту VIXX) [10].

Назви осіб за моральними якостями (24,2 %) відносимо до *другої підгрупи*, наприклад: *батько* (найсуворіший учасник групи; той, хто вимогливо ставиться до всіх, зазвичай лідер або найстарший); *мама* (найтурботливіший учасник групи, який готує, прибирає і завжди піклується про здоров'я інших, найчастіше лідер або будь-який учасник групи); *хеппі/вірус щастя/вітамінка* (найпозитивніший учасник групи); *чотири де* (від 4D, учасник, який поводить себе дивно, про таких говорять:

«він з іншої планети»); *дідусь* (серйозний учасник-буркотун) [20]; *сонечко* – Джей-Хоуп (учасник гурту BTS) [9]; *нагібатор* [21], *золотий макне* [3] – Чон Чонґук (учасник гурту BTS); *4D; «місячний кролик»* [19] (через те, що витає над хмарами, дуже дивно себе поводить; раніше вірив, що на Місяці живуть кролики) – Кім Техьон (V, Bi) (учасник гурту BTS); *коте* (через поведінку) – Чон Теґун (Лео) (учасник гурту VIXX); *Лідер Ча, «Ча, що викликає дощ»* (турботливий лідер, коли він з'являється, починає йти дощ) – Ча Хакьон (Ен) (учасник гурту VIXX) [10]; *Халк* (через міцну статуру) – Хан Санхьок (учасник гурту VIXX) [8].

Третю підгрупу становлять одиниці, що називають осіб за їх зовнішнім виглядом (11,3 %): *Оленятко* – Лухань (учасник одного з найвідоміших K-pop гуртів EXO); *Білочка* – Мінхьок (учасник гурту BTOB) [19]; *Цуценятко* – Йособ (учасник гурту BEAST); *Рисовий пиріжечок* – Пак Чімін (учасник гурту BTS); *Хорс* – Джей-Хоуп (учасник гурту BTS) [9]; *«Ліл мяу-мяу»* – Мін Юнґі (учасник гурту BTS) [10]; *Кроленя/Кролик, Банні* – Чон Чонґук (учасник гурту BTS) [19].

Четверта підгрупа найменувань осіб об'єднує назви за професією та родом занять (9,7 %) типу *стафф* (особиста команда помічників артиста, яка займається підготовкою до виступу – менеджери, стилісти, візажисти, водії та ін.) [7]; *айдол* (південнокорейський співак, учасник гурту, який виконує пісню та танець одночасно) [19]; *ольджан* (у перекладі з корейської «найкраще обличчя», тобто мистецтво бути гарним, одна з корейських субкультур; модель) [14]; *денсер/денс-машина* ((англ. dancer – «танцюрист»; англ. dance-machine) – учасник гурту чи кавер-групи, відповідальний за танці) [11]; *віжуал* (англ. visual – «візуальний», «обличчя групи» – учасник групи, визнаний іншими як найгарніший і поводиться відповідно) [14].

П'яту підгрупу – номінації осіб за віком (6,5 %) – становлять сленгізми на кшталт *ейджлайн* (вікові лінії, об'єднання людей одного року народження) [20]; *хьон* (дослівно «старший брат», у корейській мові це звертання молодшого хлопця до старшого («Брате, допоможи?»); крім того, фанати використовують його за будь-якої нагоди у жартівливому значенні); *онні* («старша сестра»; в корейській мові так звертаються молодші дівчата до старших; у фанатському середовищі це звернення до старшої подруги); *тонсен* («молодший брат/сестра»,

використовується у розмові з третьою особою; фанати так називають молодших у своїй спільноті) [12].

До шостої підгрупи відносимо найменування людей за родинними зв'язками (6,5 %), серед таких лексем найуживанішими є назви з корейським суфіксом *ши (щі)*, за допомогою якого при вимові імені висловлюється повага; українською його можна перекласти як «пан/пані/панно»; *апа* (дослівно *«наш тато»;* звернення маленької дитини до батька; використовують у жартівливому значенні, а також для вираження поваги до старшої людини у середовищі кей-поперів, старожила); *йобо* (*милий/мила, дорогий/дорога*; звернення до коханої людини середнього та старшого віку; найчастіше так один до одного жартівливо звертаються носії субкультури з метою, щоб наголосити на своєму схваленні чужих дій чи для вираження підтримки); *хальмоні* (звернення до бабусі; використовується у тому ж значенні, що й *апа*) [19].

Сьома підгрупа – назви осіб за статтю (4,8 %), репрезентована лексемами типу *аґасі/аґаші,* що дослівно з корейської мови означає «маленька дівчинка-панночка» і використовується як звертання до молодої незаміжньої дівчини віком до 35 років (у середовищі кей-поперів може використовуватися для надання солідності чи поваги); *аджума* – «пані», «тітка» – звернення до жінки, набагато старшої за віком, іноді таке звернення обґрунтоване поведінкою (в середовищі фанатів має іронічне значення); *аджосі/аджоші* – з корейської означає «пан» або «дядько» і використовується для надання іронічності) [12].

За соціальними характеристиками (4,8 %) виділяємо *восьму підгрупу* онімів: *сонбе* (наставник, більш досвідчена людина); *хубе* (звернення досвідченішої людини до менш досвідченої) [19]; *макне* (наймолодший у групі людей) [4] та ін. *Дев'ята підгрупа* найменувань осіб представлена метонімічними одиницями, що вказують на інтелектуальні здібності людини: *намджун* (від імені найрозумнішого учасника в групі «Кім Намджун»; розумний) [10]; *техьон* (від імені учасника групи, якого всі вважають дитиною, проте іноді саме він знаходить розв'язання проблеми; дурник-геній) [8]. *Десята підгрупа* онімів об'єднує сленгізми, які вказують на місце проживання: протиставлення типу місцевий – закордонний (*армі* (фанати гурту BTS, які живуть у Кореї) [5; 6]; *іноармі* (фанати гурту BTS, які проживають за кордоном)) [3].

Отже, проаналізувавши сленгові одиниці соціолекту кей-поперів, що вказують на найменування осіб, можемо зробити наступні висновки. Мова кей-поперів розвивається дуже швидко і поповнюється новими одиницями, велика кількість яких слугують для називання осіб. У розвідці нами здійснено спробу диференціювати ці одиниці на підгрупи за наступними характеристиками: за іменами; за моральними якостями; за зовнішнім виглядом; за професією та родом занять; за віком; за родинними зв'язками; за статтю; за соціальними характеристиками; за інтелектуальними здібностями; за місцем проживання.

1. Грабовий П. Дослідження українського молодіжного сленгу в аспекті мовної картини світу / П. Грабовий // Наукові записки. Серія: філологічні науки. – 2009. – Вип. 81 (3). – С. 260 – 263.

2. Громов Д. В. Сленг молодежных субкультур: лексическая структура и особенности формирования / Д. В. Громов // Русский язык в научном освещении. – 2009. – №1 (17). – С. 228 – 240.

3. Записано зі слів Войтечко Марти, 2004 року народження, школярки (Львівська область).

4. Записано зі слів Гусак Анастасії, 1996 року народження, вчителя (м. Вінниця).

5. Записано зі слів Кравцової Віри, 1997 року народження (Рівненська область).

6. Записано зі слів Миронюк Карини, 1999 року народження, студентки (м. Чернігів).

7. Записано зі слів П'ятахи Ольги, 2002 року народження, школярки (м. Глобине, Полтавська область).

8. Записано зі слів Саріти, 1997 року народження, вчителя (м. Тернопіль).

9. Записано зі слів Сударської Катерини (або Yu Rokudo), 1995 року народження (м. Дніпро).

10. Записано зі слів Фредеріки, 1994 року народження, редактора (м. Житомир).

11. Записано зі слів Ціник Марти, 2003 року народження, школярки (м. Тлумач, Івано-Франківська область).

12. Интересные факты об Азии / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://doramakun.ru/interesting/asian-facts/ 1466110681.html

13. Історія світової культури: Навч. посіб. / Керівн. авт. колективу Л. Т. Левчук. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Центр учбової літератури, 2010.– 400с.

14. Кей-словник / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://porogy.zp.ua/2018/12/korejska-muzyka-u-topi

15. Кунафина Г. А. Молодежный сленг как неотъемлемое явление молодежных субкультур / Г. А. Кунафина // Культурология. Научный альманах. – 2017. – №10-3 (36). – С. 184-187.

16. Курочкина Е. А., Мухина Н. Б. Роль языка молодежных субкультур в печатных изданиях молодежной тематики / Е. А. Курочкина, Н. Б. Мухина // Филология и культура. Philology and culture. – 2016. – №3 (45). – С. 34 – 38.

17. Мартос С.А. Молодіжний сленг: міф чи реальність? / С. А. Мартос // Культура слова. – Вип. 62. – К., 2003. – С. 39 – 44.

18. Матвеева Е. П. Сленг и современные субкультуры [тезис] / Е. П. Матвеева // Бюллетень медицинских Интернет-конференций. – Том 4. – 2014. – №5. – С. 455.

19. Мой K-POP словарь / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www. wattpad.com/457561954-мой-k-pop-словарь-крылатые-фразы

20. Словарь кей-попера / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://aminoapps.com/c/kpoprus/page/item/slovar_keipopera/zZ78_aLfwIeNdomvRqPaxL8qEVjbpvP86

21. Словарь молодежного сленга / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://teenslang.su/index

КРАСИВ ЛИ ЧЁРТ, ИЛИ АМБИВАЛЕНТНОСТЬ БЕСТИАРИЙ

Кристина Серт

студентка I курсу факультету іноземних мов

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Науковий керівник – доц. Колесникова Л. В.

Термином «амбивалентность» в русском языке обозначается разветвлённая система значений: это и неоднозначность, и полисемия, и омонимия и многозначность – в области лексики и фонетики. Кроме того, в области морфологии – динамичность процессов: переход/переходность части речи, которые в современной лингвистике называются «синкретизм», контаминация, трансформация и транспозиция». Мы используем в нашем исследовании, вслед за нашим научным руководителем, термин амбивалентность – «неоднозначность языковых единиц на всех уровнях» [2].

В нашей работе рассмотрим это явление применительно к бестиариям – вымышленным, несуществующим в реальной действительности, но ярко представленным в нашем языковом сознании чертям, бесам, демонам, дьяволам, представителям одной тематической группы.

Итак, чёрт… Русская пословица говорит: «Не так страшен чёрт, как его малюют». Давайте вдумаемся в смысл этого выражения. Что оно значит? Во-первых, чёрта обычно изображают («малюют») страшным. Во-вторых, это не соответствует действительности: он страшен «не так». А как он страшен? В большей степени или в меньшей? С точки зрения логики выражение типа *Он не так умен, как ты* могут иметь два значения: или *Он более умен, чем ты,* или *Он менее умен, чем ты*. Однако реальное положение дел в языковой практике не всегда соответствует строгим логическим выкладкам. И в данном случае перед нами именно такая ситуация. Если мы говорим *не так умен, не так страшен* и т.д., то обычно это понимается однозначно: *менее умен, менее страшен.* Значит, и приведенную нами пословицу можно понять однозначно: «Чёрт менее страшен, чем его обычно изображают». Менее страшен, но все-таки страшен. И уж во всяком случае не красив. Вспомним древнерусскую живопись: рога, свиное рыло, свиные же, а иногда и ослиные уши, копыта, хвост и прочие атрибуты у существа. Нет,

малосимпатичный персонаж. Даже если учесть, что он попригляднее своих изображений.

Итак, на вопрос, вынесенный в названии нашего доклада, мы можем твердо ответить: нет, чёрт не красив. Он страшен (пусть даже в меньшей степени). Что же касается его собратьев, демона, например, то у Лермонтова он – красавец. И именно таким изобразил его Врубель: демонически прекрасным. Или опять же Лермонтовский «мелкий бес из самых нечиновних» в «Сказке для детей». Может ли он быть изображен красивым на иллюстрации? Конечно, нет. Поэт сам по этому поводу замечает: «Бесов вообще рисуют безобразных». Безобразны они и в знаменитых пушкинских «Бесах»: Бесконечны, безобразны, В мутной месяца игре. Закружились бесы разны. Будто листья в ноябре ...

И, тем не менее, нет никаких сомнений в том, что нам не раз приходилось слышать, а скорее всего и самому употреблять выражения, подобные следующим: *Она чертовски красива; Он чертовски умен.* Вообще в нашей речи чёрт оказывается вместилищем самых разнообразных качеств: положительных и отрицательных. Он физически очень силен: *У нее чертовски крепкое телосложение* (В. Кин «По ту сторону»). Поэтому чёрт отличный спортсмен: *Она особенная какая-то, на тех, богатеньких, не похожа, – думал он, – и бегает как чёрт* (Н. Островский «Как закалялась сталь»). Нечистый очень неопрятен, что, впрочем, понятно и соответствует его названию: внутреняя форма – чёрный: *А трактористы грязнее самого чёрта* (у Алексеева «Вишневый омут»). Чёрт не отличается приятным характером: *Возвращался он от Коновалова к вечеру злой как чёрт* (у него же в рассказе «Дивизионка)». Но в то же время он наделен большими способностями: *А у Вадима блестящее будущее. Он чертовски талантлив* (Д. Гранин «Искатели»). Как видим, интересующий нас персонаж оказывается личностью очень богатой, разносторонней и крайне противоречивой.

Любопытно, что выступая под вторым своим именем – *бес* – чёрт лишается большей части своих качеств, причем положительных. Мы говорим: *Он бесовски хитер; Он зол как бес* и т.п. Однако вряд ли кто-нибудь скажет: *Она бесовски хороша; Он бесовски талантлив.*

Непосредственный, так сказать, начальник чёрта – *дьявол* – тоже наделяется различными характеристиками. В первую очередь, конечно, ему приписываются

отрицательные качества: *дьявольски зол, хитер, уродлив* и т.п. Однако говорим мы и так: *Он дьявольски умен.* Или, к примеру, так: *Даже усталая после дороги и любовных приключений она [Дарья] была дьявольски хороша*! (у Шолохова в «Тихом Доне»).

Аналогична судьба демона. «Словарь русского языка» в 4-х томах, к примеру, так толкует значение прилагательного «демонический»: «Свойственный демону, злобный» [4, с. 385]. И если красоту или ум у кого-то мы определяем как демонические, то характеристика это явно не положительная. Как правило, не связываются в нашей речи какие-либо положительные качества и с родней нечистого по женской линии. К примеру, весьма ограничен круг ситуаций, в которых ваша собеседница могла бы воспринять сравнение ее с ведьмой как комплимент. Вообще из всех персонажей высшей и низшей демонологии наиболее часто поминаемыми являются *чёрт* и *дьявол,* и именно они проявляют способность выступать в качестве эталонов предельно высокой степени проявления различных положительно или отрицательно оцениваемых признаков.

Особенно широкий круг языковых единиц связан с существительным *чёрт.* Все они употребляются в разговорной речи или в ориентированных на разговорную речь жанрах речи письменной и служат для обозначения высокой степени проявления процессуального или непроцессуального признака. Таким значением может характеризоваться, в частности, прилагательное *чертовский* при употреблении с существительными, называющими способное изменяться по степеням свойство (*чертовский холод, чертовское здоровье, чертовская глупость* и проч.) или человека, обладающего таким свойством (*чертовский добряк* и проч.).

Наречие *чертовски* имеет значение ‘очень, до крайности’ и может употребляться с широким кругом прилагательных, наречий и глаголов, например: *Это чертовски неприятная история* (В. Кин «По ту сторону»); *Она ко мне чертовски плохо относится* (из устной речи); *Он только сейчас понимает, как чертовски замерз* (В. Горбатов «Мое поколение»). Не следует думать, что это наречие может сочетаться только со словами, обозначающими обязательно отрицательно оцениваемые непроцессуальные или процессуальные признаки. Что это не так, подтверждают примеры: *Ведь это чертовски интересно – соорудить такое* (Н. Сизов «Конфликт в Приозерске»); *Привык я к тебе, лопоухому,*

чертовски привык (В. Некрасов «В окопах Сталинграда»). Следовательно, прилагательное *чертовский* и наречие *чертовски* могут обозначать высокую степень проявления как отрицательно, так и положительно оцениваемого признака. Такая же ситуация в сравнительных конструкциях, в которых существительное *чёрт* выступает в роли эталона какого-либо признака. Мы говорим, с одной стороны, *злой как чёрт, хитрый как чёрт*, а с другой стороны, например, у Б. Окуджавы: *Но кларнетист красив как чёрт.* Вполне нормальны также высказывания и *устал как чёрт* в смысле очень устал, и *работает как чёрт* в значении хорошо работает.

С существительным черт связан ряд фразеологизмов, имеющих то же значение высокой степени проявления признака. Все эти фразеологизмы в принципе могут употребляться со словами, называющими как положительно, так и отрицательно оцениваемые признаки. Фразеологизм же *ни к черту* имеет значение: *«Совсем плох, никуда не годен в каком-либо отношении, например: Я, ребятки, скажу открыто: дело ни к черту»* (Н.Островский «Как закалялась сталь») [5, с. 525].

От существительного *дьявол* образуется меньшее число слов со значением высокой степени проявления признака. Среди них наиболее употребительно наречие *дьявольски,* которое является синонимом наречия *чертовски* и может использоваться в таких же ситуациях, например: *Они были дьявольски тяжелы и проваливались в рыхлый снег почти целиком* (В. Ки «По ту сторону»); *Учеты у них аховые и проверить по-настоящему - дьявольски трудно!* (В. Богомолов «В августе сорок четвертого»).

От существительного *ад,* называющего место обитания нечистой силы, также могут образовываться слова, обозначающие высокую степень проявления признака. «Словарь русского языка» в 4-х томах, например, приводит среди значений прилагательного *адский* значение ‘чрезвычайный’, ‘чрезмерный’ [4]. Это же значение указывается и для наречия *адски.* Используются эти слова, в основном, при характеристике отрицательно оцениваемых признаков, например: *Свистал адски холодный ветер, темно было, как в животе черной кошки* (А. Грин «Автобиографическая повесть»). Однако встречаются такие случаи их употребления, когда однозначно ответить на вопрос, какова оценка признака,

затруднительно, например: *Выносливость у него оказалась адская* (В. Попов «Обретешь в бою»). *Адская выносливость* – это хорошо или плохо? Скорее всего, все-таки хорошо.

Интересно отметить, что прилагательные и наречия, образованные от имен антагонистов дьявола и чёрта – *бога* и *ангела* – гораздо в меньшей степени проявляют способность использоваться в роли не осложненных качественным значением показателей степени признака. Прилагательное *божественный,* например, может иметь значение ‘прекрасный’, ‘дивный’, т.е. обозначать очень высокую степень положительно оцениваемого признака. В чем же причина такого, так сказать, «неравноправия» в употреблении слов *дьявольский (дьявольски), чертовский (чертовски), адский (адски),* с одной стороны, и *божественный (божественно), ангельский (ангельски), райский (райски)* – с другой? Почему слова первой группы проявляют (правда, в разной степени) способность выражать как положительную, так и отрицательную оценку, а слова второй группы такой двузначности лишены? Чтобы ответить на этот вопрос, следует вспомнить, что слова первой группы относятся к тому слою лексики русского языка, который называется бранная лексика, или ругательства. Правда, во всех современных словарях такие слова, как *чертовски* или *дьявольски* несут помету «разговорное». Однако их исконная связь с бранной лексикой вполне очевидна. Ведь и глагол *чертыхаться* имеет значение ‘ругаться’ [3].

Отношение к этим словам в настоящее время вполне однозначно. Брань, ругательства категорически (и вполне справедливо) осуждаются как явление, недопустимое в речи культурного человека. В качестве важнейшей особенности народного смеха М.М. Бахтин указывает то, что он «развенчивает и увенчивает одновременно», сочетает в себе «хвалу и брань», является ***амбивалентным,*** «двутонным», т.е. двузначным, точнее неоднозначным. Отсюда и сохранившаяся до наших дней способность связанной первоначально с народной смеховой культурой группы слов *чертовски, дьявольски* и т.п. выражать как отрицательную, так и положительную оценку степени признака.

Завершая свои размышления о месте ругательств в современной и средневековой культуре, М. М. Бахтин пишет: «Серьезная проблема их неистребимой живучести в языке по-настоящему еще не ставилась» [1, с. 34].

Конечно, нет никаких сомнений в том, что необходимо всячески бороться за искоренение ругательств из наше повседневной речи, так как в современных условиях они представляют собой «обрывки какого-то чужого языка, на котором когда-то можно было что-то сказать, но на котором теперь можно только бессмысленно оскорбить» [1, с. 34]. Однако не менее очевидно, что у ученых-языковедов нет никаких оснований стыдливо закрывать глаза на это явление. Объяснить его – одна из их задач.

1. Бахтин М. М. Творчество Франсуа Рабе и народная культура Средневековья и Ренессанса / М. М. Бахтин. – 2-е изд. – М. : Худож. лит., 1990. – 543 с.

2. Колесникова Л. В., Кольцун Н. М. Амбивалентность морфологических единиц русского языка: [учебн. пособие]. – Ізмаїл: ІРБІС, 2016. – 256 с.

3. Ожегов С. И. Словарь русского языка / Под ред. Н.Ю. Шведовой. – М., 1983. – 817 с.

4. Словарь русского языка: в 4-х томах. / Под ред. А. П. Евгеньевой. – М. : Издательство «Русский язык», 1981–1984 гг.

5. Фразеологический словарь русского языка / Под ред. А. И. Молоткова. – 4-е изд., стереотип. – М. : Рус. яз, 1986. – 543 с.

ЗІ СПОСТЕРЕЖЕНЬ НАД ЛЕКСИКОЮ ПОХОВАЛЬНОГО ОБРЯДУ В СХІДНОПОЛІСЬКИХ ГОВІРКАХ

Ірина Шевченко

студентка 33-У групи

факультету філології та історії

Глухівський національний педагогічний університет

імені Олександра Довженка

Науковий керівник – к. філол. н. Марєєв Д. А.

Останнім часом посилений інтерес з боку мовознавців, а також культурологів, етнологів, фольклористів, філософів викликають проблеми взаємодії мови і культури, впливу етнокультурних чинників на мовні процеси.

Актуальним є також виділення, опис й систематизація мовлення, що визначає типові особливості українського народного життя, традицій і вірувань [2, с. 45]. Проте обрядовий текст, якщо його зіставити із мовним, складніший, адже він складається із вербального (словесного), реалемного (предметного) та акціонального (виявленого в діях учасників обряду) планів. І цю єдність зміцнює синонімічність знаків, представлених у ритуалі в різних формах – ритуальних словах, речах, актах тощо.

Чим важливішою є подія в людському бутті, тим більше вона має повір'їв, звичаїв та обрядів [1, с. 229]. Тому не випадково, що велика присутність сакрального наявна саме в поховально-поминальних ритуалах. Вони одночасно спрямовувалися на збереження незворотного переходу душі небіжчика у світ предків і на охорону живих від шкідливого впливу духу мерця.

Незважаючи на те, що поховальний обряд описаний у багатьох народознавчих студіях, номінації, які його супроводжують, ставали предметом наукових студій рідше. Зокрема, спробу такого дослідження на Поліссі здійснила В. Конобродська [2]. Проте її наукові пошуки були сконцентровані переважно в правобережно- та західнополіських говірках, а мережа населених пунктів на Східному Поліссі є розрідженою та порівняно невеликою. Через це актуальність нашої розвідки, в основі якої лежать оригінальні матеріали діалектної картотеки Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка з-понад 140 населених пунктів, є очевидною. Крім того, явища традиційної народної культури архаїчних ареалів, зокрема Східного Полісся, потребують фіксування, збереження і всебічного вивчення.

З'ясовано, що в східнополіських говірках про вмираючу людину часто говорять, що вона *збирається додому*[1], чи *збирається в дорогу,* чи *збирається на той світ*. Менш уживаною є номінація *землею пахне*. Поширеним є також фразеологізм *на ладан дише*. Зрідка вказується, що така людина знаходиться *на божій дорозі* чи її *Бог приймає.* У поодиноких говірках засвідчено номінації *слаба людина, людина при смерті, часує, ногою в могилі*.

Низку назв має передсмертна агонія. У переважній більшості східнополіських говірок на її позначення вживають дієслово *конає*, рідше – іменник *брід*. Спорадичне поширення мають номінації *доходить, умирає, мучиться*. У двох говірках

[1] У статті опущено локалізацію назв. Також часто не наводимо фонетичні варіанти назв.

спостережено назву агонії, пов'язану із релігійним уявленням про визнання двох світів – добра і зла, *ангел з чортом сперечається*. Зрідка про людину в передсмертній агонії кажуть, що вона *кінчається, дух спускає, перебуває в конвульсіях* чи *судоргах* 'судомах'.

Матеріали картотеки засвідчують, що в обстежуваному мовному просторі смертний час переважно називають *душа вийшла, дух спустив, пішов на той світ, помер* чи *сконав*. Рідше про щойно померлу людину кажуть *Богу душу оддав, душа до Бога / на небо полетіла, на смертному одрі, пара вийшла* та *спокоївся*.

Майже повсюдно в ареалі небіжчика називають *покійник*, і тільки зрідка – *мрець, мертвяк, мерлець* та *небіжчик*.

У сучасних східнополіських говірках на позначення труни перманентно уживають назву *гроб*, що також підтверджують матеріали інших дослідників говору [4, с. 217]. Лексеми *труна* та *домовина* засвідчуються зрідка, як і номени *трунва, дубовина*.

Маніфестантом семи 'кладовище' переважно виступають назви *кладбище* та *могилки*, рідше – *кладовище, клайбище* та *цвинтар*, причому, згідно із дослідженнями Д. Марєєва, слово *могилки* в деяких говірках досліджуваного ареалу може набувати значення 'поминальний день', а лексема *цвинтар*, яку в українських південно-західних говорах уживають зі значенням 'кладовище', у низці східнополіських говірок означає 'місце поховання біля церкви', рідше – 'місце, де стояла церква', у поодиноких говірках – 'двір біля церкви', 'місце в церкві для півчих', 'монумент загиблим воїнам' [4, с. 217–218].

Матеріали картотеки засвідчують, що поминальну страву, із якої починають поминальний обід після похорон, іменують *коливо*, зрідка – *канун*. Проте, на жаль, через вади запису (відсутність опису страв) неможливо ідентифікувати семи, тобто з'ясувати, чи це одна й та ж сама страва. В одній із говірок на позначення поминальної страви засвідчено назву *парастас*, яка нам знається сумнівною, адже цим словом в українській мові називають заупокійну відправу [5, т. VI, с. 66].

Поминки через сорок днів по смерті людини, за віруваннями мовців зі Східного Полісся, переважно мають номінації із нумеральним компонентом сорок: *сорок днів, сорок день, сороковини, сорокауст, сороки* та *сорочини* (в останньому випадку через фонетичну модифікацію та подальшу деривацію мотивація слова дещо затемнюється).

Рідше поминки сорокового дня у своєму складі мають числівник *шість*, адже 40 днів приблизно складають 6 тижнів: *шість неділь, шестинедільний обід*. В одній із говірок поминки на 40 днів після смерті людини мають назву *одводини*.

Загалом же поминальні дні для всіх померлих у досліджених східнополіських говірках найчастіше називаються *поминки, проводи, діди*, рідше – *поминальниці, могилки, гробки, поминальний день*. У поодиноких говірках на позначення поминального дня побутують назви *гробики, родітєлі, родичі*.

Аналіз матеріалу засвідчує, що в обстежуваному мовному просторі значення ‘померлі родичі’, ‘предки’ найчастіше маніфестує назва *покійник*; часто вживаними також є лексеми *діди, душі, померлі*; зрідка – *предки, родітєлі, родичі*, а в окремих говірках на Кролевеччині та Глухівщині засвідчено локалізми *сродствєннікі* та *пакойні сродствєннікі*.

Отже, у пропонованій розвідці удокладнено відомості про структуру окремих номінацій поховального обряду, що може стати цінним джерелом для вивчення сімейної обрядовості в Східному Поліссі. Продовження дослідження можна провести на ширшому ареалі, що дасть цілісне уявлення про номінації в поховальному обряді на всій україномовній території.

1. Бѣньковскій И. Смерть, погребеніе и загробная жизнь по понятіямъ і верованіямъ народа. Киевская старина. 1896. № 9. С. 229–261.

2. Етнографія України: навчальний посібник / За ред. С. А. Макарчика. Львів, 1994. 520 с.

3. Конобродська В. Поліський поховальний і поминальний обряди: монографія. Т. 1. *Етнолінгвістичні студії*. Житомир, 2007. 356 с.

4. Марєєв Д. А. Динаміка східнополіського діалекту: дис. … канд. філол. наук. Київ, 2018. 255 с.

5. Словник української мови: в 11 т. Київ, 1970–1980.

РЕАЛІЗАЦІЯ ІНТЕГРОВАНОГО ПІДХОДУ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПІСЕННОЇ ЛІРИКИ А. МАЛИШКА

Тетяна Чорна

магістрантка факультету української філології та соціальних наук

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Науковий керівник – доц. Погорєлова А. Д.

В освітній простір активно входять поняття «інтеграція», «технологія», «компетентність» тощо. Озброїти сучасного вчителя літератури методикою їх застосування, методикою ефективного використання в умовах різних типів навчальних закладів, запровадження профільної освіти є предметом нашої діяльності.

Питання предметної інтеграції знань з'явилось у закордонній педагогіці в 60-ті роки. Наша педагогічна наука і шкільна практика почали розробляти його з 80-х років. Під час літературної освіти школярів поглиблення інтеграції має передбачати формування міждисциплінарного підходу до вивчення явищ і процесів, розвиток системного мислення учнів, які здатні толерантно ввійти у світ вітчизняного і світового мистецтва.

Методологічні проблеми інтеграції наукових знань узагалі і в літературній освіті зокрема розглядали філософи України та зарубіжжя (М. Анісімова, В. Афанасьєв, Г. Волков, Г. Гудожнік, М. Марков, В. Готт, Р. Карпінська, Б. Кедров, Ю. Мелещенко, А. Урсул), які стверджували, що інтеграція докорінно змінила світ і структуру сучасних наукових знань, інтелектуально-концептуальні можливості окремих наук; дидактик (Р. Гуревич, О. Дубінчук, І. Звєрєв, В. Ільченко, Ю. Колягін, В. Корнєв, Н. Розенберг, О. Савченко) визначали роль міжпредметних зв'язків як рівень дидактичної інтеграції в навчально-виховному процесі; методисти української та зарубіжної літератур (О. Бандура, А. Градовський, С. Жила, О. Ісаєва, А. Лісовський, Л. Мірошниченко, О. Ніколенко, С. Пультер, А. Ситченко) педагогічно осмислювали значення літературних паралелей і мистецьких аналогій на різних рівнях у процесі літературної освіти школярів та розробляли методику уроку літератури на засадах рівневої інтеграції

[*Шуляр В. Інтеграція у процесі вивчення літератури : наук.-метод. посіб. / В. Шуляр, А. Пономаренко. — Миколаїв : ОППО, 2005. — 72 с.*].

Принцип інтеграції дозволяє учням досягти міжпредметних узагальнень і кращого засвоєння матеріалу лише «у зміцненні зв'язку уроків української літератури з життям», про що наголошується в новій редакції Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (2011 р.) [*Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http: // zakon 4. rada. gov. Ua / laws / show / 1392 – 2011,* 4].

Наше завдання – окреслити деякі напрямки інтеграційних процесів у системі літературної освіти школярів, виокремити інтегрований підхід під час вивчення пісенної лірики А. Малишка на засадах інтеграції .

Інтеграція як методичне поняття передбачає процес упорядкування, узгодження та об'єднання навчального матеріалу з різних предметів чи галузей знань для цілісного й різнобічного вивчення важливих наскрізних тем, проблем у системі літературної освіти школярів на різних рівнях з метою формування цілісної, духовно багатої, естетично-розвиненої Я (особистості) учня-читача. Інтеграція новозасвоюваного знання в «цілісність» має відбуватися шляхом оптимального відбору методів і форм роботи, створення цілісної і наскрізної інтеграційної системи осягнення літературно-мистецьких, вироблення методики викладання літератури і технології навчання та літературного розвитку учня-читача в інтеграційному просторі.

На думку, С. Гончаренка, «через інтеграцію здійснюється особистісно зорієнтований підхід до навчання, учень сам у змозі обирати «опорні» знання з різних предметів «із максимальною орієнтацією на суб'єктивний досвід, що склався в нього під впливом як попереднього навчання, так і більш широкої взаємодії з навколишньою дійсністю» [*Гончаренко С. Методика як наука / С. Гончаренко. – Хмельницький. – Вид-во ХГПК, 2000. – 27 с.,* с. 3].

У сучасній науці виділяють три рівні інтеграції, які нами адаптовані до системи літературної освіти:

1) рівень асиміляції інструментарію (теоретичного або технічного) літератури як науки з суміжними базовими науками (українська чи зарубіжна

література, мистецтво, музика, суспільні науки, інформатика тощо), зберігаючи при цьому кожен свою автономію – *у методиці* це поняття «міжпредметні зв'язки»;

2) рівень синтезу взаємодіючих наук на основі однієї із них (базової) як частковий, так і повний (міждисциплінарний) на своїй концептуальній основі – *у методиці* це базова інтегрована дисципліна «Література» у класах національних меншин тощо;

3) рівень цілісності у створенні елективного курсу, що може мати інтегративний характер і власний предмет вивчення, – *у методиці* курси за вибором: «Байкарство в Україні і світі», «Фольклор народів світу», «Література бароко», «Література постмодернізму», «Сонет в українській і світовій літературі» та інші в системі допрофільної підготовки та/чи під час профільного навчання суспільно-гуманітарного та філологічного напряму.

Мета інтегрованих уроків – формування в учнів цілісного світогляду про навколишній світ, активізація їх пізнавальної діяльності; підвищення якості засвоєння сприйнятого матеріалу; створення творчої атмосфери в колективі учнів; виявлення здібностей учнів та їх особливостей; формування навичок самостійної роботи школярів з додатковою довідковою літературою, таблицями міжпредметних зв'язків, опорними схемами; ефективна реалізація розвивально-виховної функції навчання.

Учитель повинен сприяти виявленню ініціативи школяра у процесі вивчення літератури та знаходити шляхи вирішення проблемних ситуацій, використовуючи при цьому індивідуальні та групові форми роботи. Інтегрований урок літератури у сучасній школі будується на засадах розвивального навчання та передбачає використання різноманітних форм і методів роботи (дослідницькі завдання, завдання з елементами спостереження, різні види бесід, «Мікрофон», «Сенкан», «Мозковий штурм», «Займи позицію» тощо), на яких учні отримують інформацію із різних галузей наук, що сприяє результативності їх навчання, та стимулює до діалогу. Слушною є думка С. Б. Тройницької про те, що інтегровані уроки створюють передумови для «різнобічного розгляду учнями певного об'єкта, поняття, явища, формування системного мислення, збудження уяви, позитивного емоційного ставлення до пізнання» [*Тройницька С.Б. Використання*

міжпредметних зв'язків в навчально-виховному процесі сучасної школи // Імідж сучасного педагога. – 2002. – № 3 – С. 43 – 47., с. 44].

Простежимо цілісну модель компетентнісно-діяльнісного уроку літератури на засадах інтеграції як взаємопроникнення структурних елементів галузі музичного мистецтва в систему літературної освіти з метою узагальнення й об'єднання в одне ціле, під час вивчення пісенно-поетичної творчості А. Малишка у 7 класі.

Так, у ході уроку на етапі «Сприймання й усвідомлення нового матеріалу» доречно виголосити вступне слово вчителя літератури і вчителя музики. Після виразного читання поезій «Вогник» і «Стежина» варто провести бесіду за питаннями, у ході якої учні відповідають на питання» «Чи можна вважати назви поезій символічними? Поясніть, що вони символізують?».

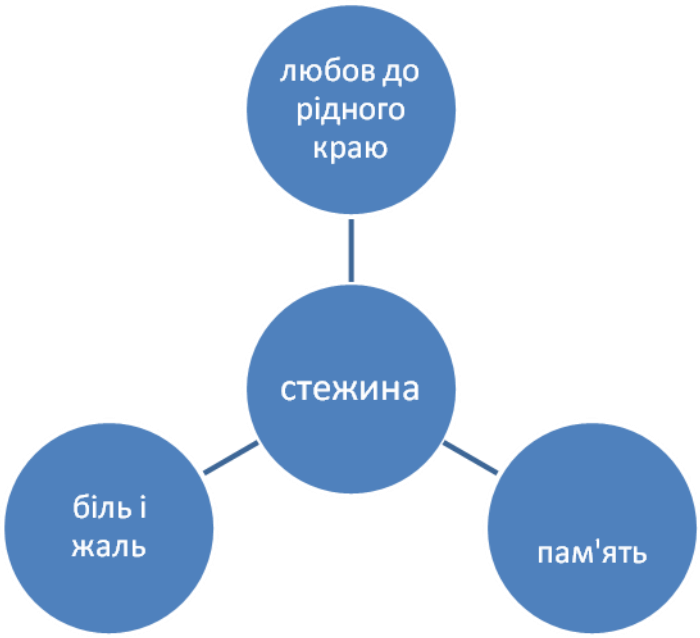

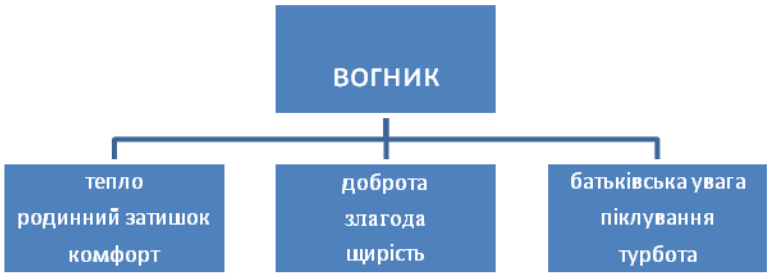

А. Малишко змушує кожного згадати своє дитинство, молоді літа, прощання з отчим порогом і матір'ю, відтворити і біль розлуки, і передчуття майбутніх незвіданих доріг, і материнську тривогу за долю дитини. За вісім днів до кінця

життя митця з-під пера Андрія Самійловича з'явився поетичний шедевр, його лебедина пісня – «Стежина», музику до якої написав композитор-пісняр Олександр Білаш. Ні кінця, ні краю немає стежині людського життя, бо одні покоління змінюють інші, але незмінним залишається почуття вдячності рідному дому, отчому порогу.

Під час ознайомлення учнів з біографією поета доречно залучити інтерактивний прийом «Інформаційний флешмоб», у ході якого семикласники дізнаються про основні життя і творчості А. Малишка, а також основні чинники формування його світогляду.

На етапі «Узагальнення та систематизація вивченого» доречно запропонувати такі інтерактивні вправи та прийоми роботи:

1. *«Відчуй себе вчителем»*

Кожна група готує 2 питання за своїм матеріалом і ставить їх іншим групам.

Відповідає та група, що перша подасть сигнал готовності.

2 . «Загадковий сенкан»

Кожна група отримує на листочку іменник-тему сенкану.

Склавши сенкан, учні читають його без 1 рядочка, групи повинні відгадати слово.

*3. Виконання тестових завдань***.**

Вчитель роздає кожному учневі на листочку тести, ті їх виконують, потім на мультимедійну дошку виводяться правильні відповіді, учні перевіряють, ставлять бал.

Під час підсумку уроку

1. Вправа «Слон»

Малюємо слона. Великі вуха – ви уважно слухали, сприймали матеріал на слух; очі – уважно дивилися, сприймали візуально урок; хобот – це ваші знання, які ви отримуєте; голова – це процес мислення (подивіться на співвідношення голови та тіла); ноги – тонкі – невпевненість і навпаки.

2. Асоціативний кущ для вчителя.

Ви сьогодні добре попрацювали. Для мене на уроці ви були :

М- мрійливими

А- активними

Л- ліричними

И(І)- інтелектуальними

Ш – шанобливими

К – креативними

О – оригінальними

Отже, провідна ідея інтегрованого уроку ґрунтується на основі здобуття знань, що розширюють можливості соціально-психологічної адаптації школяра до різних життєвих умов, формують у нього уміння діяти в різних ситуаціях у процесі взаємодій з довкіллям, сприяють творчій самореалізації, створенню системи загальнолюдських і національно-духовних цінностей і оптимальному розкриттю власного психічного, інтелектуального та особистісного потенціалу.

1. Ліщинська Л. Пісенна творчість Андрія Малишка: Літературно- музична композиція / Л. Ліщинська // Українська література в загальноосвітніх школах. – 2000. – №5. – С.60-62.

2. Малишкові дороги. Спогади про Андрія Малишка. – К., 1975. – 231 с.

3. Сердюк П. Пісня про вчительку / П. Сердюк // Літературна Україна. – 1997. – №40. – С. 4.

4. Токмань Г. Методи викладання літератури в їхній особистісній спрямованості на учня / Г. Томкань // Дивослово. – 2004 – №2. – С. 43 – 48.

5. Токмань Г. Сучасні навчальні технології та методи викладання. Інноваційні технології : модульно – розвивальна система навчання / Г. Томкань //Дивослово – 2002. – №11. – С.59-62.

6. Фасоля А. Особистісно-зорієнтоване навчання : шлях становлення / А. Фасоля // Українська мова і література в школі. – 2006. – №5. – С. 45-49

ЗИМОВА КАЛЕНДАРНА ОБРЯДОВІСТЬ МОЛДОВАН УКРАЇНСЬКОГО ПОДУНАВ'Я (ЗА МАТЕРІАЛАМИ СЕЛА УТКОНОСІВКА ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Маріанна Ященко

магістрант кафедри української мови і літератури,

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Науковий керівник – доц. Соколова А. В.

Українське Подунав'я – унікальний край, що має не лише специфічні особливості географії, клімату, природи, а й багатоетнічний склад населення. Тут сплелися в єдине процеси етнокультурної та мовної адаптації, асиміляції й консолідації.

Етнічні групи Подунав'я «зберегли властиві їм особливості у мові, обрядовості, сімейно-шлюбних відносинах, віруваннях, усній народній творчості. Сумісне життя, переважно дисперсне розташування етносів краю значною мірою нівелювало відмінності в господарській діяльності українців, росіян, болгар, молдован та інших мешканців краю» [3, с. 22].

Етнічна спільнота молдован, як і українців, у цьому регіоні вважається найбільш закоріненою та неповторною у своїй ментальності та фольклорній традиції, пісенній та хореографічній культурі [4, с. 50].

Вивчення народних звичаїв та обрядів молдован вже неодноразово ставало об'єктом наукових студій відомих фольклористів та етнографів: П. Чубинського, Ю. Поповича, М. Мокану, Г. Ботезату, Г. Спатару, Н. Беєшу, Ю. Філіпом, Л. Антохі. Проте актуальним залишається дослідження календарного фольклору молдован, зокрема різдвяно-новорічного, який склався на основі романських етнокультурних компонентів.

Зимові звичаї та обряди молдован відзначаються своїм багатством та різноваріантністю. Тут існує цілий комплекс різдвяно-новорічних традицій, які беруть свій початок з архаїчної давнини та обряди з сучасним сюжетом і дійовими особами.

Л. Антохі зауважує, що «найбільш насичена святами та ритуалами в традиційному календарі молдован південноукраїнського степу різдвяно-новорічна обрядовість. Її структура визначається такою послідовністю свят: «Колінда» або «Кречунул», «Уратул» або «Геитул», «Анул ноу» або «Сєменатул», «Соркова»» [1, с. 25].

Мета нашої розвідки полягає у вивченні зимової календарної обрядовості мешканців села Утконосівка Ізмаїльського району Одеської області та її впливу на збереження традиційної культури молдован Українського Подунав'я.

Розглянемо найбільш поширені та водночас найбільш характерні зимові обрядодії : *водіння кози, «Меланка», «Устуроюл» («Usturoiul»), «Уратул» («Uratul»), «Боботяза» («Boboteaza»).*

Один із найпоширеніших обрядів у молдван є ходіння з козою. Обряд проводиться переважно напередодні Нового року, хоча є відомості про його побутування перед Різдвом чи у період між Різдвом і Новим роком.

Це дійство є народною драмою, у якій беруть участь до 10 дійових осіб-персонажів. Зазвичай, це діти віком від 10 до 15 років. У цьому ритуалі чітко проступає мотив «вмираючого» та «оживаючого» божества. Учасників дійства супроводжують музиканти з акордеоном, барабаном тощо. Під музичний супровід процесія рухається від одного в інший кінець села, Господарі обдаровували учасників калачами, печивом, грошима [2].

До цікавих обрядів належить новорічний ритуал «Меланка». «Ходіння з «Меланкою» відбувається усю ніч 31 грудня, а також 13 січня. Парубки збираються групами, наймають музик, якщо між ними немає музикантів, і ходять до хат, де є дівчата. Прийшовши під вікно, парубки співають пісні, в яких вихваляють і оспівують батьків дівчини, а головним чином, саму дівчину. Цей новорічний карнавальний обряд має свою етнорегіональну специфіку, зокрема у виготовленні костюмів, складі виконавців, сценарії та формах виконання. Грошима» [2].

«Устуроюл» («Usturoiul») відзначається традиційно 13 грудня ввечері. Десь 12 незаміжніх дівчат наймають будинок у жінки, яка живе сама. Вони заздалегідь шили собі однакові сукні та готували пісну їжу. О шостій годині вечора хлопці збирались у центрі села і ділилися на групи. Скільки *Устуроїв (Вечорниць)* в селі стільки було і груп хлопців. Групи називалися *Чате* (Ceată). Кожна Чата мала 2-ох

лідерів, їх називали *Кемерашь* (Cămărași). Бути Кемерашем було великою пошаною. Кожне чата супроводжувалася музикантами. Першими до хати дівчат заходили *Кемераші*, вони перші вітались, а потім до хати заходили інші хлопці. Починала грати музика, дівчата ставали у коло та хлопці навколо них і починалися танці. Цей танець називався Бриул «Brîul» (Пояс). Після танців матері дівчат запрошували хлопців до столу. Сідаючи за стіл хлопці діставали виделки із своїх чобіт. Однією з обов'язкових обрядів був танець з пляшкою вина для свого хлопця. Після цього хлопці випивали вино та відправлялися до іншого Устурою. О третій годині хлопці мали повернутися до першого Устуроя. Якщо вони не поверталися це вважалося ганьбою для дівчат [2].

«Уратул» («Uratul»). 14 січня вдень діти ходять по домівках і щедрують з дзвіночками. В ніч на свято Василя жінки печуть «*Плєчинтє ку нороаче» (*«Plăcintă cu noroace» Плацинта з передбаченням). Всередину кожної плацинти вкладається листок паперу з написаним побажанням-прогнозом на Новий рік. Пророцтва ці читають всі разом. Це дуже весело і всі сміються, якщо бабусі випадає зустріти і полюбити гарного хлопця. В той момент, коли жінки готують плаценту, з колядками приходять дорослі дівчата. За традицією, в ту ніч треба вкрасти трішки борошна, тому жінки навмисно виходять з кімнати і залишають борошно на столі. Після півночі, дівчата набирали у рота води з 3-х криниць. З цього борошна та води мали пекти хліб, який називається *Турте (Turta).* Потім ці Турти дівчата клали на дошку та давали сусідній собаці. Яку з хлібин собака з'їсть спершу, та перша і вийде заміж.

Далі дівчата йшли на кошеру та із закритими очима зав'язували стрічки одній овечці. Яку овечку дівчина обирала, таким і буде її чоловік. Тобто, худий чи товстій, молодий чи старий. На цьому ворожіння на нареченого не закінчувались. Дівчата також з закритими очима перев'язували стовп від дерев'яних парканів. Якщо стовп високий та прямий, то таким буде і чоловік. І на останок, дівчата перекидали черевики через хату. В який бік дивиться носик взуття, в тому краю села вона вийде заміж [2].

«Боботяза» («Boboteaza»). Цей обряд проводився 19 січня в родинах, де є незаміжні дівчата. Зазвичай, вранці жінки пекли хліб. Поки мати місила тісто, дівчина мала вкрасти шматочок тіста, додати туди сіль у великій кількості. Цей

шматок пекли, та дівчина мала його носити коло серця до вечора. Дівчина не мала права ні їсти, ні пити весь день. Перед тим як лягти спати, з'їдала цей хліб. Той, хто присниться, що приніс їй склянку води, той і буде її чоловіком [2].

Отже, народна культура молдован с. Утконосівка відзначається яскравим спектром традиційних звичаїв та обрядів. Новорічна календарна обрядовість засвідчує збереження і функціонування давніх обрядодій молдован, які в умовах інонаціонального оточення зберегли специфічні ознаки своєї етнічної приналежності.

Перспективними вбачаємо подальші розвідки різдвяно-новорічної календарної традиції молдован, зокрема тематичної спрямованості календарної пісенності.

1. Антохі Л. Різдвяно-новорічний календарний фольклор Українців та молдован на території Басарабії: до питання взаємодії національних традицій // Л. Антохі // Література. Фольклор. Проблеми поетики: зб. наук. праць. – К., 2011. – Вип. 35. – С. 24-31.

2. Записано в с. Утконосівка Ізмаїльського району Одеської області від Аржинт Олени Андріївни 1963 р.н., освіта середня.

3. Лебеденко О. М., Тичина А. К. Українське Подунав'я: минуле та сучасне: Навчальний посібник / О. М. Лебеденко, А. К. Тичина. − Одеса: Астропринт, 2002. – 208 с.

4. Телеуця В. В. Історія побутування української культури в Придунав'ї / В. В.Телеуця // Фольклористичні зошити: збірник наукових праць / Інститут культурної антропології; гол. ред. Давидюк В. – Луцьк, 2007. − Вип. 9. – С. 43-59.

Збірник наукових праць / Сборник научных работ
Українською та російською мовами

Актуальні проблеми сучасної філології // Матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (м. Ізмаїл, 21 лютого 2019 р.). – Ізмаїл : РВВ ІДГУ, 2019. – 96 с.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:
Я.В. Кічук,
доктор педагогічних наук, професор, ректор Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

Упорядники: Г.І. Градинар, Т.Р. Кожухар

Верстка та дизайн: Г.І. Градинар, Т.Р. Кожухар

Матеріали доповідей подані в авторській редакції. Відповідальність за зміст, технічні помилки, грамотність, достовірність інформації та точність викладених фактів несе автор та науковий керівник.

Зважаючи на свободу наукової творчості, редколегія бере до публікації статті й тих авторів, думки яких не в усьому поділяє.

Матеріали конференції розміщенні на офіційному сайті Ізмаїльського державного гуманітарного університету за адресою **http://idgu.edu.ua**.

Підписано до друку 03.06.2019. Формат 60х90/8.
УМ. друк. арк.4,5. Тираж 300 прим. Зам. № 485

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Ізмаїльського державного гуманітарного університету

Адреса: 68610, Одеська обл., м. Ізмаїл, вул. Рєпіна, 12, каб. 208
Тел.: (04841) 4-82-42
E-mail: nauka_idgu@ukr.net